

1872

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ

ՊԱՅԻՖԻՉՄ ԲՈՒՐՋՈՒԱԿԱՆ
ՅԵՎ.
ՊԱՅԻՖԻՉՄ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

ՅԿՁՅ

Գ-ՅԵ

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՐ
01 JUN 2005

ՅԿ23

7-36

պ.

20 NOV 2009

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ

ՊԱՑԻՖԻԶՄ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ
ՅԵՎ
ՊԱՑԻՖԻԶՄ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

11 SEP 2013

7872

1220
40

В. И. ЛЕНИН
ПАЦИФИЗМ БУРЖУАЗНЫЙ
И

ПАЦИФИЗМ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ

Государственное издательство политической литературы
Ереван • 1940

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՏԵ

«Պացիֆիզմ բուրժուական և պացիֆիզմ սոցիալիստական» հոդվածը Վ. Ի. Լենինը գրել է 1917 թ. հունվարի 1-ին: Յենթավերնագրերից դատելով՝ հոդվածը նախատեսված էր ժողովրդի համար կամ պետք է կաղմեր լրագրային հոդվածաշար: 1917 թ. հունվարին «Социал-демократ»-ի № 58-ում տպագրված էր «Երջադարձ համաշխարհային քաղաքականության մեջ» հոդվածը, վորն իրենից ներկայացնում էր սույն աշխատության առաջին յերկու գլուխների վերամշակումը: Ամբողջ աշխատությունն առաջին անգամ հրատարակվեց միայն 1924 թ. «Ленинский сборник»-ի II հատորում:

«Պացիֆիզմ բուրժուական և պացիֆիզմ սոցիալիստական» բրոշյուրի ներկա հրատարակության մեջ մտցված է նաև «Երջադարձ համաշխարհային քաղաքականության մեջ» հոդվածը: Տեքստը տպագրվում է ըստ Յերկերի XIX հատորի: Գրքույկի վերջում տրվում է այն անունների ցանկը, վորոնք հանդիպում են տեքստի մեջ:

ՊԱՅԻՖԻԶՄ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՅԵՎ ՊԱՅԻՖԻԶՄ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

ՀՈԴՎԱԾ (ԿԱՄ ԳԼՈՒԽ) I

ՇՐՋԱԴԱՐՁ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՄԵՋ

Նշաններ կան, վոր այդպիսի շրջադարձը հասել է կամ հասնում է: Այն է—շրջադարձ իմպերիալիստական պատերազմից դեպի իմպերիալիստական հաշտություն:

Իմպերիալիստական յերկու կողմիցիաների անկասկած խիստ ուժասպառվելը. պատերազմն ելի շարունակելու դժվարությունը. դժվարություն կապիտալիստների համար ընդհանրապես և Ֆինանսական կապիտալի համար մասնավորապես՝ ժողովրդից քերթել ելի վորեւէ չափով, բացի յերկու և ավելի մորթիներից, վոր քերթել են վորպես «պատերազմական» խայտառակ շահույթներ. չեզոք յերկրների՝ Միացյալ Նահանգների, Հոլանդիայի, Շվեյցարիայի և այլն Ֆինանսական կապիտալի հազենալը, քանի վոր պատերազմի ժամանակ նա հսկայական չափով հարստացել է և հետո չէ նրա համար շարունակել այդ «չահավետ» տնտեսությունը՝ նկատի ունենալով հում նյութերի և ուտելիքների պակասը. Գերմանիայի ուժգին փորձերն՝ անջատել իր դքս-խափոր իմպերիալիստական ակոյանից, Անգլիայից, նրա այս կամ այն դաշնակցին. գերմանական կառավարություն, իսկ նրանից հետո նաև մի շարք չեզոք յերկրների կառավարությունների խաղաղասիրական յելույթները—ահա այդ նշաններից ամենազլխափորները:

Կա՞ն չանսեր, վոր պատերազմը չուտով կվերջանա, թե վոչ:

Այդ հարցին շատ դժվար է դրական պատասխան տալ: Մեր կարծիքով՝ բավական վորոշակի գծադրվում է յերկու հնարավորություն.

Առաջինը—Գերմանիայի և Ռուսաստանի միջև կնքված
և սեպարատ հաշտություն, թեկուզ և վոչ գրավոր ֆորմալ
դաշնադրի ստվորական ձևով։ Յերկրորդը—այդպիսի հաշ-
տություն չի կնքված։ Անգլիան և նրա դաշնակիցներն իրոք
ուժ ունեն դիմանալու դեռ և՛ մեկ, և՛ յերկու տարի և այլն։
Առաջին դեպքում՝ պատերազմը յեթե վոչ այժմ, ապա ամե-
նամոտ ապագայում անխուսափելի կերպով կվերջանա և
նրա բնթացքի մեջ լուրջ փոփոխություններ չի կարելի
սպասել։ Յերկրորդ դեպքում հնարավոր է նրա անորոշ
յերկարատե շարունակումը։

Կանգ առնենք առաջին դեպքի վրա։

Վոր Գերմանիայի և Ռուսաստանի միջև հենց վերջերս
բանակցություններ են վարվել սեպարատ հաշտության մա-
սին, վոր ինքը Նիկոլայ II կամ պալատական ամենաաղքե-
ցիկ ավադակախումբը կողմնակից է այդպիսի հաշտության,
վոր համաշխարհային քաղաքականության մեջ նշմարվում է
չրջադարձ Գերմանիայի դեմ ուղղված Ռուսաստանի և Ան-
գլիայի իմպերիալիստական դաշինքից դեպի Ռուսաստանի և
Գերմանիայի վոչ-պակաս իմպերիալիստական դաշինքն՝
ընդդեմ Անգլիայի, այս ամենը չի կարող կասկած հարու-
ցել։

Ետյուրմերի փոխարինումը Տրեպովով, ցարիզմի հրա-
պարակային հայտարարությունը, թե Ռուսաստանի «իրա-
վունքը» Կոստանդնուպոլսի վրա ճանաչված է բոլոր դաշ-
նակիցների կողմից, լեհական առանձին պետություն ստեղ-
ծելը Գերմանիայի կողմից—այս նշանները վկայում են կար-
ծեա այն մասին, թե սեպարատ հաշտության չուրջը բանակ-
ցությունները վերջացել են անհաջողությամբ։ Գուցե, ցա-
րիզմը վարում էր այդ բանակցությունները միայն նրա հա-
մար, փորպեսզի շանտաժի յենթարկի Անգլիային, վորպես-
զի ստանա նրանից Նիկոլայ Արշունարբուի «իրավունքների»
ֆորմալ ու վոչ-յերկրամի ճանաչումը Կոստանդնուպոլսի
վրա և այդ իրավունքի այս կամ այն «լուրջ» յերաշխիքը։

Քանի վոր տվյալ իմպերիալիստական պատերազմի
գլխավոր, հիմնական բովանդակությունն ավարի բաժանու-
մբն է յերեք գլխավոր իմպերիալիստական ախոյանների, յե-
րեք ավադակների՝ Ռուսաստանի, Գերմանիայի և Անգլիա-

յի միջև, ապա այդպիսի յենթադրության մեջ վոչ մի ան-
հալանական բան չկա։

Մյուս կողմից, վորքան ցարիզմի համար ավելի յե
զծադրվում փաստական, ռազմական անհնարինություն՝ վե-
րադարձնել Ահապտանը, նվաճել Կոստանդնուպոլիսը, կոտ-
րել գերմանական յերկաթե ճակատը, վորը Գերմանիան
հիանալի կերպով ուղղում է, կրճատում և ամրացնում՝
Ռումինիայում վերջերս տարած իր հաղթություններով,
այնքան ցարիզմն ավելի յե հարկադրվում Գերմանիայի հետ
սեպարատ հաշտություն կնքելու, այսինքն՝ Անգլիայի հետ
Գերմանիայի դեմ կնքած իմպերիալիստական դաշինքից
անցնելու իմպերիալիստական դաշինքի Գերմանիայի հետ—
ընդդեմ Անգլիայի։ Յեվ ինչո՞ւ չէ։ Չե՞ վոր Ռուսաստանի
և Անգլիայի միջև պատերազմը մի մաղից եր կախված՝ Մի-
ջին Ասիայում ավարը բաժանելու առթիվ յերկու տերու-
թյունների իմպերիալիստական մրցակցության շնորհիվ։
Չե՞ վոր Անգլիայի և Գերմանիայի միջև 1898 թվին բանակ-
ցություններ են վարվել Ռուսաստանի դեմ դաշինք կնքելու
համար, ըստ վորում Անգլիան ու Գերմանիան այն ժամա-
նակ զաղտնի պայմանավորվել են իրենց միջև բաժանել
Պորտուգալիայի դաղութներն՝ «ի դեպ», յեթե նա չկատա-
րի Ֆինանսական իր պարտավորությունները։

Գերմանիայի ղեկավար իմպերիալիստական շրջանների
ուժգին ձգտումը Ռուսաստանի հետ դաշինք կնքելու ընդ-
դեմ Անգլիայի՝ վորոշակի յե դարձել արդեն մի քանի ամիս
թրանից առաջ։ Դաշինքի հիմք է լինելու, ըստ յերեուլթին,
Դալիցիայի (ցարիզմի համար շատ կարևոր է խեղդել
ուկրաինական աղիտացիայի և ուկրաինական ազատության
կենտրոնը), Հայաստանի, կարող է պատահել և Ռումինիա-
յի բաժանումը։ Չե՞ վոր գերմանական մի թերթում «ակ-
նարկություն» էր սպրդել այն մասին, թե իբր Ռումինիան
կարելի յե բաժանել Ալստրիայի, Բուլղարիայի և Ռուսաս-
տանի միջև։ Գերմանիան կարող էր համաձայնել ցարիզ-
մին ելի միջանի բան «գիջելու», միայն թե իրացնի դաշինքն
Ռուսաստանի, գուցե նաև Յապոնիայի հետ՝ ընդդեմ Ան-
գլիայի։

Սեպարատ հաշտութիւնը կարող եր ներկայ II-ի և Վիլհելմ II-ի միջև կնքվել զաղտնաբար: Դիվանագիտութեան պատմութիւնը դիտեալ զաղտնի դաշնադրերի որինակներ, վորոնց մասին, բացառութեամբ 2—3 հոգու, վոչ վոք, նուրիսկ մինիստրները չեն իմացել: Դիվանագիտութեան պատմութիւնն որինակներ դիտեալ, յերբ «մեծ տերութիւնները» զնացել են «ընդհանուր յեկրոպական» կոնդրես՝ նախապես զաղտնաբար պայմանաւորվելով զլիաւոր արտոյաններէ միջև՝ զլիաւորի մասին (որին, 1878 թիւն Բեռլինի կոնդրեսից առաջ Ռուսաստանի և Անգլիայի զաղտնի համաձայնութիւնը՝ Թուրքիան կողոպտելու մասին): Ամենեւին եւ զարմանալի չեր լինի, յեթե ցարկզմը ժխտեր կառավարութիւններէ միջև սեպարատ, Փորմալ հաշտութիւնը, ի միջի այլոց, այն նկատառումներով, թե Ռուսաստանի այժմեան կացութեան պայմաններում նրա կառավարութիւնը կարող ելին այն ժամանակ լինել Միլլոկովը՝ Գուչկովի հետ կամ Միլլոկովը՝ Կերենսկու հետ, և միաժամանակ կնքեր Գերմանիայի հետ զաղտնի, վոչ-Փորմալ, բայց վոչ-պահա «կայուն» պայմանադրի այն մասին, վոր յերկու «պայմանաւորվող բարձր կողմերը» հաշտութեան ապագա կոնդրեսում միատեղ վարելու յեն այսինչ գիծը:

Արդոք ճիշտ ե այդ յենթադրութիւնը, թե վոչ—չի կարելի վորոչեւ: Բայց համենայն դեպս, այդ յենթադրութիւնը հաղար անգամ ավելի յե սլարունակում իր մեջ նշմարտութիւն, բնութագրումն այն բանի, ինչ կա, քան անվերջ կրկնվող բարի Փրազներն այժմեան և ընդհանրապես բուրժուական կառավարութիւններէ միջև՝ աննեքսիաների և այլնի ժխտման հիման վրա հաշտութիւն կայացնելու մասին: Այդ Փրազները—կամ անմեղ ցանկութիւններ են, կամ սուտ ու կեղծիք, վոր ծառայում են ճշմարտութիւնը թաղցնելու համար: Հաշտութիւն կնքելու փորձերի տվյալ ժամանակի, տվյալ պատերազմի, տվյալ մոմենտի ճշմարտութիւնը իմպերիալիստական ավարը բաժանելն ե: Այդ ե ելութիւնը. և ըմբռնել այդ ճշմարտութիւնը, արտահայտել այն, «արտահայտել այն, ինչ կա»,—այս ե ողորդական քաղաքականութեան արմատական ինդիւրն, ի տար-

բերութիւն բուրժուականից, վորի համար զլիաւորը՝ այդ ճշմարտութիւնը թաղցնելը, սքողելն ե:

Իմպերիալիստական յերկու կողմիցիաներն ել թալանել են վորոչ քանակութեամբ ավար, ընդվորում հենց յերկու զլիաւոր ու ամենաուժեղ զիշատիչները, Գերմանիան և Անգլիան, ամենից շատ են թալանել: Անգլիան իր յերկրից և իր զաղութներից չի կորցրել և վոչ մի թիզ, «ձեռք բերելով» գերմանական զաղութներն ու Թուրքիայի մի մասը (Միջագետք): Գերմանիան կորցրել ե համարյա իր բոլոր զաղութները, բայց ձեռք ե բերել Յեկրոպայում անհամեմատ ավելի արժեքաւոր տերիտորիաներ, զրավելով Բելգիան, Սերբիան, Ռումինիան, Ֆրանսիայի մի մասը, Ռուսաստանի մի մասը և այլն: Սոսքը վերաբերում ե այդ ավարը բաժանելուն, ըստ վորում ամեն մի ավաղակամի «ատամանը», այսինքն՝ թե՛ Անգլիան, թե՛ Գերմանիան պետք ե այս կամ այն չափով վարձատրի իր դաշնակիցներին, վորոնք, բացառութեամբ Բուլղարիայի և ավելի պակաս չափով՝ Իտալիայի, առանձնապես շատ են կորցրել: Ամենաթույլ դաշնակիցներն ամենից շատ են կորցրել. անգլիական կողմիցիայից ջախջախված են՝ Բելգիան, Սերբիան, Չերնոգորիան, Ռումինիան, գերմանականից՝ Թուրքիան կորցրել ե Հայաստանը և Միջագետքի մի մասը:

Մինչև այժմ Գերմանիայի ավարն անկասկած և շատ նշանակալից չափով ավելի յե, քան Անգլիայի ավարը: Մինչև այժմ Գերմանիան հաղթանակել ե, լինելով անհամեմատ ավելի ուժեղ, քան վորեւ մեկը յենթադրում եր՝ պատերազմից առաջ: Ուստի և հասկանալի յե, վոր Գերմանիայի համար շահավետ կլիներ վորքան կարելի յե շուտ հաշտութիւն կնքել, քանի վոր նրա արտոյանը կարող ե դուրս երկն համար ամենաշահավետ հնարավոր (թեպետեւ վոչ շատ հաւանական) դեպքում գործի դնել նորակոնցներէ մեծ պահեա և այլն:

Այսպես ե որչեկտիվ գրութիւնը: Այսպես ե իմպերիալիստական ավարը բաժանելու համար մղվող պայքարի տվյալ մոմենտը: Միանգամայն բնական ե, վոր այդ մոմենտն առաջ ե բերել խաղաղասիրական ձգտումներ, հայտարարութիւններ և յելույթներ առավելապես գերմանա-

կան կռաւիցիայի, ապա նաև չեղող յերկրներէ բուրժուա-
դէրայի և կառավարութեաններէ կողմից: Նույնպէս բնական
է, վոր բուրժուադէրան և նրա կառավարութեաններն ստիպ-
ված են ամբողջ ուժով ձգտել այն բանին, վոր հիմարաց-
նեն ժողովուրդներին, ծածկելով իմպերիալիստական հաշ-
տութեան, թաւախի բաժանման նողկալի մերկութեանը
Ֆրազներով, — դեմոկրատական հաշտութեան, վորք ժողո-
վուրդներէ ազատութեան, սպառազինութեաններէ կրճատ-
ման վերաբերյալ և այլն՝ Ֆրազներով, ամբողջովին կեղծ
Ֆրազներով:

Բայց յեթե բուրժուադէրան բնական ձգտումն ունի հի-
մարացնել ժողովուրդներին, ապա ի՞նչ կերպ են կատարում
իրենց պարտականութեանը սոցիալիստները: Դրա մասին
հետեւյալ հոդվածում (կամ զլխում):

ՀՈՒՎԱԾ (ԿԱՄ ԳՆՈՒՆ) II

ԿԱՌԻՑՎՈՒ ՅԵՎ ՏՈՒՐԱՏԻԻ ՊԱՅԻՖԻԶՄԸ

Կառուցելին II Ինտերնացիոնալի ամենահեղինակաւոր տե-
սաբանն է, Գերմանիայի այսպէս կոչված «մարքսիստական
կենտրոնի» ամենանշանաւոր առաջնորդը, այն ուղղիցիայի
ներկայացուցիչը, վորը ռայխստագում ստեղծել է առանձին՝
«սոցիալ-դեմոկրատական աշխատավորական խմբակ» Ֆրակ-
ցիան (Հաագե, Լեդերուր և ուրիշներ): Գերմանիայի սոցիալ-
դեմոկրատական մի շարք թերթերում այժմ դետեղված են
հաշտութեան պայմաններէ վերաբերյալ՝ Կառուցելու հոդված-
ները, վորոնք բառափոխութեանն են «սոցիալ-դեմոկրատա-
կան աշխատավորական խմբի» պաշտոնական հայտարարու-
թեան, վորով սա հանդես եր յեկել դերմանական կառավա-
րութեան՝ հաշտութեան բանակցութեաններ առաջարկող
հայտնի հայտադրի առթիւ: Պահանջելով կառավարութեան-
նից առաջարկել հաշտութեան վորոշակի պայմաններ, այդ
հայտարարութեանն, ի միջի այլոց, պարունակում է հետե-
ւիյալ բնորոշ Ֆրազը.

...«Վորպեսզի այդ հայտադրերը (դերմանական կառա-
վարութեան) հաշտութեան բերի, անհրաժեշտ է, վոր բոլոր
յերկրներում աներկմիտ կերպով մերժվի ուրիշի մարդերն

աննեքսիայի յենթարկելու միտքը, վորեւ ժողովրդի քաղա-
քական, տնտեսական կամ ռազմական յենթարկումը մի այլ
պետական իշխանութեան»...

Բառափոխելով և կոնկրետացնելով այս դրույթը՝ Կա-
ռուցելին իր հոդվածներում հանդամանորեն «ապացուցում է»,
վոր Կոստանդնուպոլիսը չպետք է տրվի Ռուսաստանին և
վոր Թյուրքիան չպետք է դառնա վորեւ մեկի վաստալ պե-
տութեանը:

Ուշադրութեամբ դնենք Կառուցելու և նրա համախոհներէ
այս քաղաքական լողուններն ու փաստարկումները:

Յերբ խնդրը վերաբերում է Ռուսաստանին, այսինքն՝
Գերմանիայի իմպերիալիստական ակտիանին, այն ժամանակ
Կառուցելին առաջ է քաշում վո՛չ թե վերացական, վո՛չ թե
«ընդհանուր», այլ միանգամայն կոնկրետ, հստակ, վորոշ
մի պահանջ՝ Կոստանդնուպոլիսը չպետք է տրվի Ռուսաս-
տանին: Դրանով իսկ նա մերկացնում է... Ռուսաստանի
իսկական իմպերիալիստական դիտավորութեանները: Յերբ
խնդրը վերաբերում է Գերմանիային, այսինքն՝ հենց այն
յերկրին, վորի բուրժուադէրային և կառավարութեանն ող-
նում է իմպերիալիստական պատերազմ մղելու այն կուսակ-
ցութեան մեծամասնութեանը, վորը Կառուցելուն իր անդամն
է համարում (և Կառուցելուն նշանակել է իր զլխավոր, դե-
կավար, տեսական «Neue Zeit» որդանի խմբադիր), այն ժա-
մանակ Կառուցելին չի մերկացնում իր կառավարութեան իմ-
պերիալիստական կոնկրետ դիտավորութեանները, այլ սահ-
մանափակվում է «ընդհանուր» ցանկութեամբ կամ դրույ-
թով՝ Թյուրքիան չպետք է դառնա վորեւ մեկի վաստալ
պետութեանը:

Իր իսկական բովանդակութեամբ եւ ինչո՞ւ է տարբեր-
վում Կառուցելու քաղաքականութեանը Փրանսիայի և Ան-
գլիայի մարտական, այսպէս ասած, սոցիալ-չովինիստներէ
(այսինքն՝ խոսքով սոցիալիստներէ, իսկ դործով — չովի-
նիստներէ) քաղաքականութեանից, վորոնք ուղղակի մեր-
կացնում են Գերմանիայի իմպերիալիստական կոնկրետ քա-
ղերը, բալականանալով «ընդհանուր» ցանկութեաններով
կամ դրույթներով այն յերկրներէ կամ ժողովուրդներէ վե-
րաբերմամբ, վորոնք դրաւված են Անգլիայի և Ռուսաստա-

նի կողմից. աղաղակում են Բեղիայի, Սերբիայի դրամման մասին, իսկ Գալլիցիայի, Հայաստանի, աֆրիկյան դադութները դրամման մասին լուծում են:

Գործնականում կառուցվում է Սամբա-Հենդերսոնի քաղաքականությունը միատեսակ ոգնում է իրենց խմբերի ալիստական կառավարություններին, զլխավոր ուշադրությունը դարձնելով ախոյանի և թշնամու չար նենդամտությունների վրա, մշուշապատ, ընդհանուր ֆրազների և բարի ցանկությունների ըողի տակ առնելով «իրենց» բուրժուազիայի նույնչափ իմպերիալիստական քայլերը: Յեւ մենք կղաղաբեյնք մարքսիստ լինելուց, կղաղաբեյնք ընդհանրապես սոցիալիստ լինելուց, յեթե սահմանափակվեյինք բարի ընդհանուր ֆրազների բարություն քրիստոնեական, այսպես ասած, հայեցությունը, չմերկացնելով նրանց քաղաքական իսկական նշանակությունը: Մեթե մենք միշտ ել չենք տեսնում, վոր բոլոր իմպերիալիստական տերությունները դեմանադիտությունը պճնադարդվում է ամենադեղեցկահոգի «ընդհանուր» ֆրազներով և «գեմոկրատական» հայտարարություններով, նրանցով քողարկելով վորք ժողովուրդները թալանումը, բռնաբարումն ու խեղդումը:

«Թյուրքիան չպետք է դառնա վորեւ մեկի վաստակ պետությունը»... Յեթե յես միայն այդ եմ ասում, այնպիսի տպավորություն է ստացվում, թե յես Թյուրքիայի վիսկատար ազատություն կողմնակից եմ: Բայց իրականում յես կրկնում եմ միայն մի ֆրազ, վոր սովորաբար արտասանում են նաև գերմանական դիմանադետները, վորոնք ակնհայտորեն ստում և կեղծում են, այդ ֆրազով թաղցնելով այն փաստը, վոր Գերմանիան այս րոպեյիս Թյուրքիային վերածել է իր քե' ֆինանսական, քե' ռազմական վաստակի: Յեւ յեթե յես գերմանական սոցիալիստ եմ, ապա գերմանական դիմանադիտությունը միայն ձեռնուր յեմ իմ «ընդհանուր» ֆրազները, վորովհետեւ նրանց իսկական իմաստն է՝ գեղազարդել գերմանական իմպերիալիզմը:

...«Բոլոր յերկրներում պետք է մերժվի աննեքսիաների վերաբերյալ միտքը, ... վորեւ ժողովրդի անտեսական յենթարկման վերաբերյալ միտքը»... վորպիսի գեղեցկահոգով յո՛ւն: Իմպերիալիստները հազարավոր անգամ «մերժում

են» աննեքսիաների և թույլ ժողովուրդներին ֆինանսապետ խեղդելու «միտքը», բայց պետք չե՞ արդյոք դրան զուգադրել այն փաստերը, վորոնք յույց են տալիս, վոր Գերմանիայի, Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Միացյալ Նահանգների ամեն մի խոշոր բանկը «կախման մեջ» է պախում վորք ժողովուրդներին: Կարո՞ղ է արդյոք գործնականում հարուստ յերկրի աշխատանքի բուրժուական կառավարությունը մերժել աննեքսիաները և ոտար ժողովուրդների անտեսական յենթարկումը, յերբ միլիարդներ և միլիարդներ են չեղդվել թույլ ժողովուրդների յերկաթուղիներում և այլ ձեռնարկություններում:

Ո՞վ է իրապես պայքարում աննեքսիաների և այլնի դեմ, — արդյո՞ք նա, ով քամու բերանն է գցում գեղեցկահոգի ֆրազներ, վորոնց որչեփով նշանակությունը միանգամայն համադր է քրիստոնեական սուրբ ջրին, վոր ցանում են թաղակիր և կապիտալիստական ավազակների վրա, թե՞ նա, ով պարզաբանում է բանվորներին, թե անհնար է վերջ տալ աննեքսիաներին ու ֆինանսական խեղդումներին, առանց տապալելու իմպերիալիստական բուրժուազիային և նրա կառավարությունները:

Ահա կառուցվում քարոզած պացիֆիզմի նաև իտալական իլյուստրացիան:

Իտալական սոցիալիստական կուսակցության «Avanti!» («Հաուա՛ջ») կենտրոնական որդանում 1916 թ. գեկտեմբերի 25-ին հայտնի ռեֆորմիստ Ֆիլիպպո Տուրատին գետեղել էր «Արբակադարա» վերնադրով մի հոգւած: 1916 թ. նոյեմբերի 22-ին, — գրում է նա, — Իտալիայի պառլամենտական սոցիալիստական խումբը հաշտության վերաբերյալ առաջարկ մտցրեց պառլամենտ: Այդ առաջարկության մեջ նա «հավաստել էր իր համաձայնությունն այն սկզբունքներին, վոր հայտարարված են Անգլիայի և Գերմանիայի ներկայացուցիչների կողմից, սկզբունքներ, վորոնք պետք է հնարավոր հաշտության հիմքը կազմեյին, և առաջարկել էր կառավարությանը՝ Միացյալ Նահանգների և այլ չեղոք յերկրների միջոցով սկսել հաշտության բանակցությունները»: Սոցիալիստական առաջարկության բովանդակությունն այդպես է չարագրում ինքը Տուրատին:

1916 թ. դեկտեմբերի 6-ին պալատը «Թաղում և» սոցիալիստական առաջարկը, «հետաձգելով» նրա քննությունը: Դեկտեմբերի 12-ին դերմանական կանցլերը սոցիալիստական դում իր կողմից առաջարկում է այն, ինչ վոր ցանկանում եյին Խալիպայի սոցիալիստները: Դեկտեմբերի 22-ին իր հայտագրով հանդես է գալիս Վիլսոնը, վորն—ըստ Ֆ. Տուրատիի արտահայտություն—«բառավորում է կրկնում և սոցիալիստական առաջարկության դադարվարներն ու դրդապատճառները»: Դեկտեմբերի 23-ին բեմ են դուրս գալիս այլ չեզոք պետություններ, վորոնք բառավորում են Վիլսոնի հայտագիրը:

Մեղ մեղադրում են, վոր մենք վաճառվել ենք Գերմանիային, բացականչում է Տուրատին: Չե՞ն վաճառվել Գերմանիային արդյոք և՛ Վիլսոնը, և՛ չեղոք պետությունները:

Դեկտեմբերի 17-ին Տուրատին պառլամենտում ձառարտասանեց, վորի մի տեղն արտաստվոր—և միանգամայն տեղին—սենսացիա առաջ բերեց: Ահա այդ տեղը, ըստ «Avanti!»-ի հաշվետվության.

... «Յենթադրենք, թե այն տեսակ քննությունը, վոր մեզ առաջարկում է Գերմանիան, կարող է հիմնական զծեւրով լուծել Բեռլինայի, Ֆրանսիայի, Լվալուացիայի, Ռումինիայի, Սերբիայի և, յեթե կուզեք, Չեքոսլովակիայի վերականգնման հարցերը. յես ձեզ կալեւաքնեմ խաւախոս սահմանների ուղղումն այն տեղերի նկատմամբ, վորոնք անվիճելի կերպով խաւական են և համապատասխանում են ստրատեգիական բնույթի ապահովություններին»... Այստեղ բուրժուական և չովինիստական պալատն ընդհատում է Տուրատին. ամեն կողմից բացականչություններ են հնչում—«Հիանալի՛ յե: Ուրեմն դո՞ւք ել եք ցանկանում այդ ամենը: Կեցցե՛ Տուրատին: Կեցցե՛ Տուրատին»...

Տուրատին, ըստ յերևութին, զգալով բուրժուական այդ ցնծության մեջ ինչ—վոր անհարմար բան, վորձում է «ուզվել» կամ «բացատրվել».

... «Պարոնայք, —ասում է նա, —անտեղի կատակ հարկավոր չէ: Այլ բան է ճանաչել աղբային միասնության անհրաժեշտությունն ու իրավունքը, վորը մենք միշտ ել ճա-

նաչել ենք. այլ բան է—այդ նպատակով պատերազմ առաջ բերել կամ արդարացնել այն»:

Վո՛չ Տուրատիի այդ «բացատրությունը», վո՛չ «Avanti!»-ի հոդվածն ի պաշտպանություն նրա, վո՛չ Տուրատիի դեկտեմբերի 21-ի նամակը, վո՛չ ել Յուրիխի «Volksrecht»-ում¹ վոմն «b b»-ի տպած հոդվածը բնավ չեն «ուզում» դրությունը և չեն վերացնում այն փաստը, վոր Տուրատին բռնվել է... Ավելի ճիշտը՝ բռնվել է վո՛չ թե Տուրատին, այլ բռնվել է ամբողջ սոցիալիստական պացիֆիզմը, վորը ներկայացված է թե՛ Կուցկու, թե՛, ինչպես ստորե կոսենք, Փրանսական «կուցկիականների» կողմից: Խալիպայի բուրժուական մամուլն իրավացի յեր, ճանկելով Տուրատիի ճառի այդ տեղը և ցնծավով այդ առթիվ:

Հիշյալ «b b»-ն վորձում է Տուրատին պաշտպանել նրանով, թե նա իբր խոսել է միայն «աղբերի ինքնորոշման իրավունքի մասին»:

Վա՛տ պաշտպանություն է: Ի՞նչ դործ ունի այստեղ «աղբերի ինքնորոշման իրավունքը», վորն, ինչպես բուրժին հայտնի յե, մարքսիստների ծրագրում վերաբերում է—և միշտ միջաղբային իմպերիալիստիկ ծրագրում վերաբերել է—ննչված ժողովուրդների պաշտպանությանը: Դա ի՞նչ կապ ունի իմպերիալիստական պատերազմի հետ, այսինքն՝ մի պատերազմի, վոր մղում են դադուկները բաժանելու համար, ուրիշ յերկրների ննչելու համար, մի պատերազմի, վորը մղվում է կողոպտող, ճնշող տերությունների միջև այն բանի համար, թե ով ավելի շատ ոտար ժողովուրդներ պետք է ճնշի:

Հենվել աղբերի ինքնորոշման վրա իմպերիալիստական, այլ վոչ թե աղբային պատերազմն արդարացնելու համար—այդ ել ինչո՞վ է տարբերվում Ալեքսինսկու, Երվեյի, Հայնդմանի ճառերից, վորոնք նկատի ունեն Ֆրանսիայում դոյություն ունեցող հանրապետութունը, վորպես հակադրություն Գերմանիայում յեղած միապետության, թեպետ բուրժին ել հայտնի յե, վոր տվյալ պատերազմը տեղի ունի վո՛չ թե հանրապետականության և միապետականության

¹ — «Ժողովրդական Իրավունք»: Խմբ.:

սկզբունքները ընդհարձան հետևանքով, այլ իմպերիալիս-
տական յերկու կողմիցիաների միջև դադութները բա-
ժանելու և այլնի համար:

Տուրատին բացատրում և արդարանում էր, թե ինքն
ամենևին չի «արդարացում» պատերազմը:

Հավատանք ունեցող Տուրատին, Կառուցիու կողմ-
նակից Տուրատին, վոր նրա մտադրութունը պատերազմ
արդարացնելը չի յեղել: Բայց ո՞վ չդիտե, վոր քաղաքա-
կանության մեջ հաշվի յեն առնվում վո՛չ թե մտադրու-
թյունները, այլ դործերը, վո՛չ թե բարի ցանկություններն,
այլ փաստերը, վո՛չ թե յերեակայելին, այլ իրականը:

Թո՛ղ Տուրատին ցանկացած չլինի արդարացնել պա-
տերազմը, թո՛ղ Կառուցիին ցանկացած չլինի արդարացնել
Գերմանիայի սահմանած՝ Թյուրքիայի վաստակաւ կա-
խումը դերմանական իմպերիալիզմից: Բայց գործնականում
յերկու բարի սրացիֆիստների մոտ ել ստացվում և եւնց
պատերազմի արդարացո՛ւմն: Ահա թե ինչն է ելականը:
Յեթե Կառուցիին վո՛չ թե ամսադրում, վորն այնքան տաղա-
կալի յե, վոր վոչ վոք ել չի կարգում, այլ պառլամենտի
ամբիոնից, աշխույժ, տալիսրովող, հարավային խառնվածք
ունեցող բուրժուական հասարակության առաջ արտառաներ
այս ֆրագը—«Կոստանդնուպոլիսը չպետք է տրվի Ռուսաս-
տանին, Թյուրքիան չպետք է վորեւե մեկի վաստալ պե-
տությունը լինի», ապա վոչնչով վարմանալի չեր լինի սրա-
միտ բուրժուաների բացականչությունը. «Հրաշալի՛ յե:
Ճի՛շտ է: Կեցցե՛ Կառուցիին»:

Տուրատին փաստորեն կանգնած էր,—անկախ նրանից,
թե նա ցանկանում էր այդ, դիտակցում էր, թե վոչ,—
բուրժուական մակիլերի տեսակետի վրա, միջնորդի, վորն
առաջարկում է սիրալիր գործարք իմպերիալիստական դե-
շատիչներին միջև: Այստրիային պատկանող իտալական հո-
դերի «աղատադրումն» գործնականում կլինեի իտալական
բուրժուազիայի վարձատրության քողարկում՝ իմպերիա-
լիստական հակայական կողմիցիայի իմպերիալիստական
պատերազմում մասնակցելու համար, վոչ—եյական հավե-
լում Աֆրիկայում դադութները և Դալմատիայում ու Ալ-
բանիայում աղղեցության վճարումները բաժանելու գործին:

Ռեֆորմիստ Տուրատիի համար, թերևս, բնական է կանգ-
նած լինել բուրժուական տեսակետի վրա, բայց Կառուցիին
փաստորեն բնավ վոչնչով չի տարբերվել Տուրատիից:

Իմպերիալիստական պատերազմը չեղադարձելու հա-
մար, բուրժուազիային չողնելու՝ այդպիսի պատերազմը
կեղծությամբ աղգային, աղղեր աղատադրող ներկայացնե-
լու, բուրժուական ռեֆորմիզմի դերքերի վրա չկանգնելու
համար—հարկավոր էր խոսել վո՛չ թե այնպե՛ս, ինչպե՛ս խո-
սում են Կառուցիին ու Տուրատին, այլ այնպե՛ս, ինչպե՛ս խո-
սել է Կարլ Լիբկնեխտը, հարկավոր էր հայտարարել իր
բուրժուազիային, վոր նա կեղծում է, խոսելով աղգային
աղատադրության մասին, վոր տվյալ պատերազմի առն-
չությամբ անհնար է դեմոկրատական հաշտությունը, յե-
թե պրոլետարիատը «դենքը չզարձնի» իր կառավարու-
թյունների դեմ:

Այդպես և միայն այդպե՛ս կարող էր լինել իսկական
մարքսիստի, իսկական սոցիալիստի, այլ վոչ բուրժուական
ռեֆորմիստի դերքավորումը: Վո՛չ թե նա յե իսկապե՛ս աշ-
խատում դեմոկրատական հաշտության ողտին, ով կրկնում
է պացիֆիզմի ընդհանուր, վոչնչե՛ չասող, վոչ մի բանի
չպարտավորեցնող բարի ցանկությունները, այլ նա, ով
մերկացնում է թե՛ տվյալ պատերազմի և թե՛ նրա կողմից
նախապատրաստվող հաշտության իմպերիալիստական
բնույթը, ով ժողովուրդներին հեղափոխության է կոչում՝
ընդդեմ հանցադործ կառավարությունների:

Վո՛մանք յերբեմն փորձում են պաշտպանել Կառուցիուն
և Տուրատիին նրանով, թե լեզալ կերպով չեր կարելի կա-
ռավարության դեմ «ակնարկություններից» ամբողջ ասել,
իսկ այդպիսի «ակնարկություն» կա այդ տեսակի պացի-
ֆիստների մոտ: Բայց դրան պետք է պատասխանել, առա-
ջին, վոր յեթե լեզալ կերպով ճամարտությունն ասելը ան-
հնարին է, ապա այդ փաստարկում է վո՛չ թե ճամարտու-
թյունը ծածկելու ողտին, այլ անլեզալ, այսինքն՝ վոստի-
կանությունից ու գրաքննությունից ազատ կազմակերպու-
թյան և մամուլի անհրաժեշտության ողտին. յերկրորդ,
վոր լինում են պատմական մոմենտներ, յերբ սոցիալիս-

տից պահանջվում է խզել իր կապերն ամեն տեսակի լեզա-
լուծյան հետ. յերրորդ, վոր նույնիսկ ճորտատիրական
Ռուսաստանում Դորբոյլուբովն ու Չերնիշևսկին կարողա-
նում էյին ճամարտությունն ասել, մերթ լուելով 1861 թ.
փետրվարի 19-ի մանիֆեստի մասին, մերթ ծաղրելով և
անարգելով այն ժամանակվա լիբերալներին, վորոնք իսկ և
իսկ այնպիսի ճառեր էյին ասում, ինչպես Տուրատին և
Կաուցկին:

Հաջորդ հոդվածում մենք կանցնենք Փրանսական պա-
ցիֆիկմին, վորն իր արտահայտությունն է գտել Ֆրան-
սիայի բանվորական և սոցիալիստական կադմակերպու-
թյունների հենց նոր կայացած յերկու կոնգրեսների բանա-
ձևերում:

ՀՈԴՎԱԾ (ԿԱՄ ԳԼՈՒԽ) III

ՖԻԱՆՍԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՅԵՎ ՍԻՆԴԻԿԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՊԱՅԻՖԻԶՄԸ

Հենց նոր ավարտվեցին Փրանսական C.G.T. (Confé-
dération Générale du Travail, Բանվորական արհեստակցական
միությունների ընդհանուր միություն) և Փրանսական սո-
ցիալիստական կուսակցության կոնգրեսները: Ներկա մո-
մենտում սոցիալիստական պացիֆիկմի ճամարիտ նշանակու-
թյունն ու ճամարիտ դերն առանձնապես ցայտուն են գծու-
ղվել այդտեղ:

Ահա սինդիկալիստական կոնգրեսի այն բանաձևը, վորը
միաձայն ընդունվել է բոլոր, թե՛ մոլի չովինիստների
մեծամասնության՝ տխրահռչակ Ժուռ-յի (Jouhaux) գլխա-
վորությամբ, թե՛ անարխիստ Բրուտշուի, թե՛... «ցիմմեր-
վալդիստ» Մեերհայմի կողմից:

«Ազգային կոսպորատիվ ֆեդերացիաների, սինդիկատ-
ների (արհեստակցական միությունների) միության, աշ-
խատանքի բորսաների կոնֆերենցիան, ի դիտություն ընդու-
նելով Միացյալ Նահանգների նախագահի հայտագիրը, վո-
րով նա «հրավիրում է ներկայումս իրար դեմ պատերազ-
մող բոլոր ազգերին հրապարակով հայտնել իրենց հայացք-

ները, թե ինչ պայմաններով կարելի կլինե՞ր վերջ տալ պա-
տերազմին», —

խնդրում է, վոր Փրանսական կառավարությունը հա-
մաձայնի այդ առաջարկությանը:

Հրավիրում է կառավարությանն իր վրա վերցնել իր
դաշնակիցների առաջ նման յելույթով հանդես գալու նա-
խաձեռնությունը, վորպեսզի արագացվի հաշտության
ժամը:

Հայտարարում է, վոր ազգերի ֆեդերացիան, վորը
վերջնական խաղաղության դրավականներից մեկն է հան-
դիսանում, կարող է ապահովվել միայն բոլոր՝ թե՛ վոքը,
թե՛ մեծ ազգերի անկախության, տերիտորիալ անձեռն-
մխելիության և քաղաքական ու սնտեսական ազատության
պայմաններում:

Կոնֆերենցիայում ներկայացված կադմակերպություն-
ներն իրենց վրա պարտավորություն են վերցնում պաշտ-
պանել և տարածել այդ դադավարը բանվորական մասնա-
ները մեջ, վորպեսզի վերջ տրվի անորոշ, յերկմիտ կացու-
թյանը, վորը ձեռնտու չե միայն դադանի դիվանագիտու-
թյանը, վորի դեմ միշտ էլ ըմբոստացել է բանվոր դասա-
կարգը»:

Ահա միանգամայն Կաուցկու վորով «զուտ» պացիֆի-
մի մի նմուշ, — պացիֆիկմի, վորին հավանություն է տվել
բանվորների պաշտոնական կադմակերպությունը, վորն
ընդհանուր վոչինչ չունի մարքսիզմի հետ ու մեծ մասամբ
բազկացած է չովինիստներից: Մեր առջևն է — պացիֆիս-
տական դատարկ Փրազի պլատֆորմի վրա չովինիստների և
«կաուցկիականների» քաղաքական միավորման վերաբերյալ
աչքի ընկնող, ամենալուրջ ուշադրության արժանի մի
փաստաթուղթ: Յեթե նախորդ հոդվածում մենք աշխատել
ենք ցույց տալ, թե ինչն է չովինիստների և պացիֆիստնե-
րի, բուրժուաների և սոցիալիստական ունֆորմիստների
հայացքների միասնության տեսական հիմքն, ապա այժմ այդ
միասնությունը գործնականորեն իրականացված ենք տեսնում
մի այլ իմպերիալիստական յերկրում:

Յիմմերվալդի կոնֆերենցիայում, 1915, IX. 5—9, Մեեր-

Հայրը Հայտարարել է՝ «Le parti, les Jouhaux, le gouvernement, ce ne sont que trois têtes sous un bonnet» («Կուսակցությունը, սրարոնայք ժողովները, կառավարությունը,—այդ՝ յերեք զուխն է մի թասակի տակ», այսինքն՝ նրանք մի՛ էյություն են)։ 1916 թվի դեկտեմբերի 26-ին C.G.T.-ի կոնֆերանսիայում Մեերհայմը՝ ժողովի հետ միասին՝ քվեարկում է պացիֆիստական բանաձևը։ 1916 թվի դեկտեմբերի 23-ին զերմանական սոցիալ-լիպերիալիստների ամենամանկեղծ և ամենածայրահեղ որդաններից մեկը՝ Բեմնիցի «Volksstimme»¹ լրագիրը զետեղում է հետևյալ խմբագրական հոդվածը. «Բուրժուական կուսակցությունների կազմալուծումը և սոցիալ-դեմոկրատական միասնություն վերականգնումը»։ Այդ հոդվածում, ինքնին հասկանալի չե, վոր դրվառվում է Զյուլեկումի, Լեդինի, Շայդեմանի և Ընկ., զերմանական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության ամբողջ մեծամասնություն, նաև զերմանական կառավարություն խաղաղասիրությունը, և Հայտարարվում է, վոր «պատերազմից հետո կուսակցության գումարած առաջին համադումարը պետք է վերականգնի կուսակցության միասնությունը, բացառություն չա՛յն փանատիկոսների, վորոնք հրաժարվում են կուսակցական անդամավճար տալուց» (այսինքն՝ կարլ Լիբկնեխտի կողմնակիցները— «կուսակցության միասնություն՝ կուսակցության վարչության, ռայխստագի սոցիալ-դեմոկրատական ֆրակցիայի և արհեստակցական միությունների քաղաքականության հիման վրա»։

Այդտեղ պարզից ել պարզ կերպով արտահայտված է Գերմանիայի անկեղծ սոցիալ-չովինիստների «միասնություն» զաղափարը և հրապարակված է «միասնություն» քաղաքականությունը Կաուցկու և Ընկ. ու «սոցիալ-դեմոկրատական աշխատավորական խմբակի» հետ,—միասնություն—պացիֆիստական ֆրակցիայի հիման վրա,—«միասնություն», վորը Ֆրանսիայում 1916 թ. դեկտեմբերի 26-ին իրականացվել և ժողովի և Մեերհայմի միջև։

Իտալական սոցիալիստական կուսակցության կենտրոն-

նական որդան «Avanti!»-ն 1916 թ. դեկտեմբերի 28-ի խմբագրական հոդվածում դրում է.

«Յեթե Բիստուատին և Զյուլեկումը, Բոնոմին և Շայդեմանը, Սամբան ու Դավիդը, Ժոլոն ու Լեդինն անցել են բուրժուական նացիոնալիզմի բանակը և մատնել են (hanno tradito, զավաճանություն են կատարել) ինտերնացիոնալիստների զաղափարական միասնությանը, վորին խոստացել էյին ծառայել հավատով և ճշմարտությանը, ապա մենք կմանք զերմանական մեր ընկերների հետ, ինչպիսիք են Լիբկնեխտը, Լեդերբուրը, Հոֆմանը, Մայերը, Ֆրանսական մեր ընկերների հետ, ինչպիսիք են Մեերհայմը, Բլանը, Բրիդոնը, Ռաֆֆեն-Դյուֆանը, վորոնք չեն փոխվել և չեն տատանվել»։

Տեսե՛ք, թե ինչպիսի չիտթ է ստացվում։

Բիստուատին ու Բոնոմին իտալական սոցիալիստական կուսակցությունից զեռ պատերազմից առաջ վտարվել են, վորպես ռեֆորմիստներ ու չովինիստներ։ «Avanti!»-ն նրանց դնում է Զյուլեկումների ու Լեդինների հետ մի մալարակի վրա և, իհարկե, միանդամայն ճիշտ կերպով, բայց Զյուլեկումը, Դավիդն ու Լեդինը զերմանական իրոսոցիալ-դեմոկրատական, իրոք սոցիալ-չովինիստական կուսակցության դուխեն կանգնած, և հենց նույն «Avanti!»-ն զեմ է դուրս դալիս նրանց վտարելուն, նրանց հետ կապը խզելուն, III Ինտերնացիոնալ կազմելուն։ «Avanti!»-ն Հայտարարում է, և միանդամայն իրավացի կերպով, վոր Լեդինն ու Ժոլոն անցել են բուրժուական նացիոնալիզմի բանակը, հակադրելով նրանց՝ Լիբկնեխտին ու Լեդերբուրին, Մեերհայմին ու Բրիդոնին։ Բայց մենք տեսնում ենք, վոր Մեերհայմը փխրկում է ժողովի հետ միասին, իսկ Լեդինը—Բեմնիցի «Ժողովրդի Ձայն»-ի բերանով—Հայտարարում է, վոր ինքը վստահ է, թե կվերականգնվի կուսակցության միասնությունը, վտարելով միայն Լիբկնեխտի համախոհներին, այսինքն՝ մի միասնություն «սոցիալ-դեմոկրատական աշխատավորական խմբի» (այդ թվում նաև Կաուցկու) հետ, վորին պատկանում է Լեդերբուրը!!։

Այդ չիտթն առաջացել է նրանից, վոր «Avanti!»-ն

¹ — «Ժողովրդի Ձայն»։ Խմբ.։

բուրժուական պացիֆիզմը խառնում է հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատական ինտերնացիոնալիզմի հետ, իսկ այնպիսի փորձված պոլիտիկաներ, ինչպես Լեգինն ու Ժուռնեն, հրաշալի կերպով ըմբռնել են սոցիալիստական և բուրժուական պացիֆիզմի նույնությունը:

Յեւ իրոք, ինչպե՞ս չցնծան պարոն Ժուռն և նրա թերթի, չովինիստական «La Bataille»-ը¹ Ժուռյի և Մեերհայմի «միահամուռության» առթիւ, յերբ միաձայն ընդունված բանաձևում, վոր մենք մեջ ելինք բերել լրիւ, գործնականում բացի բուրժուական-պացիֆիստական ֆրադներէից բնաւ վոր չինչ չկա, չկա հեղափոխական գիտակցության ստվերն անգամ, չկա սոցիալիստական վոչ մի միտք:

Ծիծաղելի չե՞ արդոք խոսել «բոլոր փոքր ու մեծ ազգերի տնտեսական ազատության» մասին, լուրջան մատնելով այն, վոր մինչև չտապալվեն բուրժուական կառավարութիւնները և եքսպրոպրիացիայի չենթարկվի բուրժուական, այդ «տնտեսական ազատութիւնը» ժողովրդի նույնպիսի խաբեյութիւն կլինի, ինչպես և ժամանակակից հասարակության մեջ ընդհանրապես քաղաքացիների, մանր գյուղացիների ու հարուստների, բանվորների ու կապիտալիստների «տնտեսական ազատության» վերաբերյալ ֆրադներն են:

Այն բանաձևը, վորի ոգտին Ժուռն և Մեերհայմը քվեարկել են միաձայն, ամբողջապես և մինչև վերջը տողորված է «բուրժուական նացիոնալիզմի» դադափարներով, վորն «Avanti!»-ն արդարացիորեն նկատում է Ժուռյի մոտ, բայց վորը նույն «Avanti!»-ն տարրերնակ կերպով չի տեսնում Մեերհայմի մոտ:

Բուրժուական նացիոնալիստները միշտ և ամենուրեք պնդադարձվել են առհասարակ «ազգերի ֆեդերացիայի» վերաբերյալ «ընդհանուր» ֆրադներով, «բոլոր մեծ ու փոքր ազգերի տնտեսական ազատության» վերաբերյալ ֆրադներով: Սոցիալիստներն, ի տարբերութիւն բուրժուական նացիոնալիստներից, ասել են և ասում են՝ «մեծ ու փոքր ազգերի տնտեսական ազատության» մասին ճտեղը դարձե-

լի կեղծալորութիւն է, քանի դեռ ազգերից միմեկիւր (որին, Անգլիան ու Յրանիան) ներդրում են արտասահմանում, այսինքն՝ փոքր և հետամնաց ազգերին փոխառութիւն են տալիս վաշխառուական տոկոսներով տասնյակ և տասնյակ միլիարդ ֆրանկի կապիտալներ, իսկ փոքր և թույլ ազգերն ստրկական կախում ունեն նրանցից:

Սոցիալիստները չեյին կարող մճռական բողոք չհայտնել այդ բանաձևի ամեն մի փրագի դեմ, վորի ոգտին միաձայն քվեարկել են Ժուռն ու Մեերհայմը: Սոցիալիստներն այդ բանաձևին ուղիղ հակառակ՝ իհայտարարելին, թե Վիլսոնի յեղութիւն ափաշկարա սուտ է և կեղծալորութիւն, վորովհետև Վիլսոնն այն բուրժուազիայի ներկայացուցիչն է, վորը պատերազմում միլիարդներ է չահել, այն կառավարության գլուխ է, վորը Միացյալ Նահանգների սպառազինումը հասցրել է կատաղի չափերի՝ բացահայտորեն յերկրորդ մեծ իմպերիալիստական պատերազմի նպատակներով:—վոր ֆրանսական բուրժուական կառավարութիւնը, վորի ձեռքերն ու վոտքերը կապված են ֆինանսական կապիտալի կողմից, վորի ստրուկն է նա, և իմպերիալիստական դադտնի, ամբողջովին թալանչիական ու ռեակցիոն դաշնադրեր է կնքել Անգլիայի ու Ռուսաստանի հետ և այլն, անկարող է դեմոկրատական և «արդարացի» հաշտության հարցում այդպիսի ստից բացի՝ վորեւ բան ասել, կամ վորեւ բան անել:—վոր նման հաշտության համար պայքարելը չի նշանակում կրկնել ընդհանուր, դատարկ, վոչինչ չասող, վոչ մի բանի չպարտալորեցնող, դորձնականում միայն իմպերիալիստական դարչելիութիւնը դեղադարձող բարի և քողցրիկ պացիֆիստական ֆրադներ, այլ ժողովուրդներին նշարտութիւնը հայտարարել, հենց հայտարարել ժողովուրդներին, վոր դեմոկրատական և արդարացի հաշտութիւն ձեռք բերելու համար պետք է տապալել բոլոր պատերազմող յերկրների բուրժուական կառավարութիւնները և դրա համար ոգտադործել միլիոնավոր բանվորների սպառազինութիւնը, նաև ընակչության մասսաների ընդհանուր ցատումը՝ կյանքի թանգության և իմպերիալիստական պատերազմի սարսափների հանդեպ:

¹ — «Ճակատամարտ»: Խմբ.:

Ահա թե ինչ պետք է ասեյին սոցիալիստները՝ Ժողովի
և Մեերհարթի բանաձևի փոխարեն:

Ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցութունն իր
կոնդրեստով, վորը տեղի ունեցավ Փարիզում C.G.T.-ի կոնգ-
րեսի հետ միաժամանակ, վո՛չ միայն չստացաւ այդ, այլ ե՛լ
ավելի վատքաք բանաձև ընդունեց 2·838 ձայնով, 109-ի դեմ
և 20-ի ձեռնպահութամբ, այսինքն՝ սոցիալ-չովինիստները
(Ռենդելն ու Լնկ.), այսպես կոչված «մաթորիսները»,
մեծամասնության կողմնակիցները) և լուգեալանները (Լոն-
դելի կողմնակիցները, Ֆրանսական կառչկիականների)
բլոկով!։ Ընդվորում, ցիմմերվալդիստ Բուրդերոնը և կին-
տալիստ (kinthalien, Կինտալի կոնֆերենցիայի մասնակից)
Ռաֆֆեն-Դյուսանսը թեր են քվեարկել այդ բանաձևին!։

Մենք չենք բերի այդ բանաձևի ընադիրը,—վորովհետև
այն անչափ յերկար է և բոլորովին հետաքրքրական չէ։ Նրա
մեջ հաշտության մասին բարի և քաղցրիկ ֆրազների լող-
փն պատրաստակամության հայտարարութիւնն է արված՝
այսուհետև ևս արկացել, այսպես կոչված, «հայրենիքի
պաշտպանությանը» Ծրանախաղում, այսինքն՝ պաշտպանել
խմբերի արխտական պատերազմը, վոր Ծրանախան մղում է,
ղաշնակցելով այնպիսի ե՛լ ավելի խոշոր և ուժեղ ամադակ-
ների հետ, ինչպիսիներն են Անդլիան և Ռուսաստանը։

Հեռակարար, Գրանխաղում սոցիալ-չովինիստներին միությունը պաշտօնիստներին (կամ կառուցկիականներին) և ցրմանը լաղիստներին մի մասը Հեռ լիսստ և դարձել վճ մի-աջն C.G.T.-ում, այլ նաև սոցիալիստական կուսակցության մեջ:

ՀՈՒՎԱԾ (ԿԱՄ ԳԼՈՒԽ) IV

ՅԻՄՄԵՐՎԱԼԴԷ ՀԱՄԲԱՐԱԺԱՆԻ ՎՐԱ.

Դեկտեմբերի 28-ին Բեռլինում ստացվեցին Փրանսական
Թերթերը՝ C.G.T. կոնգրեսի Հաշվետվությամբ, իսկ դեկ-
տեմբերի 30-ին Բեռնի և Յյուրիխի սոցիալիստական Թեր-
թերում լույս տեսավ Բեռնի I.S.K. («Internationale Sozialisti-
sche Kommission») Միջազգային Սոցիալիստական Հանձնաժո-

ղովի, Յիմմեքլաղական միավորման դործադիր օրդանի նոր կոչը: Այդ կոչում, վորը թվադրված է 1916 թ. դեկտեմբերի մեկը, խոսովում է Գերմանիայի, նաև Վիլսոնի և այլ չեզոք յեղերները կողմից առաջարկված հաշտության մասին, ընդվորում կառավարական բոլոր այդ յեղութենեան նմանված են—իհարկե, միանդամայն արդարացի կերպով անվանված են—«Հաշտության կատակերդական խաղ», «սեփական ժողովուրդներին հիմարացնելու խաղ», «դիմանադեաների կեղծախոր սլացիֆիստական շարժումներ»:

Այդ կատակերգությանն ու ստիճ հակադրվում է, վորպես «միակ ուժ», վորն ընդունակ է իրականացնել հաշտությունը և այլն, միջադեպին պրոլետարիատի «հաստատուն կամքը»՝ «պայքարի զենքը դարձնել վ՛ո՛չ թե իր յեղբայրների դեմ, այլ իր սեփական յերկրում յեղած թշնամու դեմ»:

Բերված քաղվածքներն ակնառու կերպով ցույց են տալիս մեզ յերկու աբստապեան տարբեր քաղաքականությաններ, վրոնք մինչև այժմ կարծես հաշտ ապրել են Յիմմերվալդական միավորման ներսում և վրոնք այժմ վերջնականապես բաժանվել են:

Մի կողմից, Տուրաթին վերոշակի. և միանգամայն արդարացի առում է, վոր Գերմանիայի, Վիլսոնի և այլոց առաջարկութիւնն խաւաւան «սոցիալիստական» պացիֆիզմի միայն «քառափնխումն» է յեղել. գերմանական սոցիալ-շովինիստները հայտարարութիւնը և Փրանսականներն քվեարկութիւնը յույց և տալիս, վոր թե՛ մեկը և թե՛ մյուսները հիանալի կերպով զնահատել են նրանց քաղաքականութիւնն պացիֆիստական քողարկման ոգւոտը:

Մյուս կողմից, Մելադզային Սոցիալիստական Հանձնա-
ժողովի կողք բոլոր պատերազմող և չեզոք կառավարու-
թյուններին պաշտփիզմն անվանում է կատակերգություն և
կեղծամոլություն :

Մի կողմից, Ժուռն միանում է Մեերհայմին, Բուրգերները, Լոնդեն ու Ռաֆֆեն-Դյուսանը՝ Ռենդելին, Սամբային և Թոմային, իսկ զերմանական սոցիալ-չովինիստները՝ Զյուդեկովը, Դավիդը, Շարդեմանը հռչակում են

«սոցիալ-դեմոկրատական միասնություն» առաջիկա «վերա-կանդնումը»՝ կառուցվու և «սոցիալ-դեմոկրատական աշխա-տավորական խմբի» հետ:

Մյուս կողմից, Միջազգային Սոցիալիստական Հանձնա-թուղթը կոչ է անում «սոցիալիստական փոքրամասնու-թյուններին» յեռանդուն կերպով սլաքաբերել «իրենց կառա-վարություններին» «և նրանց սոցիալ-հայրենասիրական վարձկաններին» (Södlinge) դեմ:

Կամ—կամ:

Մերկացնե՞լ բուրժուական պացիֆիզմի անբուխդա-կությունը, անհեթեթությունը, կեղծավորությունը, քե՞ն «բառափոխել» այն՝ «սոցիալիստական» պացիֆիզմի: Պայ-քարե՞լ ժուռների ու Ռենոդեյների, Լեգլենների ու Դավիդ-ների դեմ, վորպես կառավարությունների «վարձկաններին» դեմ, քե՞ն միանալ նրանց՝ Փրանսական կամ դերմանական տեսակի պացիֆիստական դատարկ ճարտասանություն հի-ման վրա:

Այժմ այդ դժով և ընթանում ջրբաժանը Յիմմերվալ-դի աջ թևի, վորը միշտ բոլոր ուժերով ընդդիմացել և սո-ցիալ-չովինիստներից պառակտվելուն, և Յիմմերվալդի ձախ թևի միջև, վորը դեռ Յիմմերվալդում գուր չեր աշխատում հրապարակորեն բաժանվել աջից, հանդես գալ թե՛ կոն-ֆերենցիայում, թե՛ նրանից հետո մամուլում հատուկ պլատֆորմով: Հաշտություն մոտենալը, կամ թեկուզ բուր-ժուական միջանի տարրերի կողմից հաշտության հարցը ուժեղին քննարկելը վո՛չ թե պատահաբար, այլ անխուսա-փելի կերպով առաջ է բերել մե՛կ և մյո՛ւս քաղաքականու-թյունների առանձնապես ակնառու տարրերուն: Վո-րովհետև հաշտությունը միշտ էլ պատկերացել է և պատ-կերանում է բուրժուական պացիֆիստներին և նրանց «սո-ցիալիստական» ընդորինակողներին կամ վերերդողներին վորպես սկզբունքորեն տարրեր մի բան, այն՝ խմստով, վոր «պատերազմը խաղաղ քաղաքականության շարունա-կությունն է, իսկ խաղաղությունը՝ պատերազմական քա-ղաքականության շարունակությունը» դադափարը միշտ էլ չհասկացված և մնացել թե՛ մեկ և թե՛ մյուս յերանգի պա-

ցիֆիստների համար: Վոր 1914—1917 թվականների իմ-պերիտլիստական պատերազմը շարունակությունն է 1898—1914 թվականների, յեթե վո՛չ ե՛լ ավելի վաղ շրջանի իմ-պերիտլիստական քաղաքականության, այդ չեն կամեցել և չեն ել կամենում տեսնել վո՛չ բուրժուաները, վո՛չ ել սո-ցիալ-չովինիստները: Վոր հաշտությունն այժմ, յեթե հե-ղափոխական ճանապարհով չտապալվեն բուրժուական կա-ռավարությունները, կարող և միայն իմպերիալիստական պատերազմը շարունակող իմպերիալիստական հաշտություն լինել, այդ չեն տեսնում վո՛չ բուրժուական, վո՛չ ել սո-ցիալիստական պացիֆիստները:

Ինչպես վոր տվյալ պատերազմի դնահատությունը մո-տենում եյին ընդհանրապես հարձակման և պաշտպանու-թյան վերաբերյալ անմիտ, վուլքար, քաղքենիական ֆրադ-ներով, նույնպես էլ հաշտության դնահատությունը մոտե-նում են նույն տեսակ ֆիլիստերական ընդհանուր բառե-րով, մոռացություն տալով պատմական կոնկրետ սիտուա-ցիան, իմպերիալիստական տերությունների միջև մղվող պայքարի կոնկրետ իրականությունը: Իսկ սոցիալ-չովինիստները—բանվորական կուսակցությունների ներսում կա-ռավարությունների և բուրժուադիայի այդ դորժակալները—համար բնական եր կառչել հատկապես հաշտության մոտե-նալուն, նույնիսկ հաշտության վերաբերյալ խոսակցու-թյուններին, սֆոդելալ համար պատերազմի շնորհիվ բաց-ված՝ նրանց ունիորմիզմի, նրանց ուղորսունիզմի խորու-թյունը, վերականգնելու համար իրենց խախտված ազդե-ցությունը մասսաների վրա: Այդ պատճառով սոցիալ-չո-վինիստներն, ինչպես մենք տեսանք, թե՛ Գերմանիայում, թե՛ Ֆրանսիայում ուժեղ փորձեր են անում «միավորվելու» «ուղղիցիայի» անհաստատ, անսկզբունք, պացիֆիստական մասի հետ:

Յիմմերվալդական միավորման ներսումն էլ, հավանորեն, փորձեր կարվեն սքողելու քաղաքականության յերկու ան-հաշտելի ուղղությունները: Կարելի յե նախատեսել այդ կար-գի յերկակի փորձ: «Գործաժուլական» հաշտությունը պար-զապես այն կլինի, վոր հեղափոխական հնչուն ֆրադները

(ինչպես, որինակ, Միջազգային Սոցիալիստական Հանձնա-
ժողովի կոչի մեջ յեղած ֆրազներն են) մեխանիկորեն
կմխայրեն ուղորտունիստական և պացիֆիստական պրակ-
տիկային: Այսպես եր II Ինտերնացիոնալում: Հյուսիսամերի-
կյան Վանդերվելդեյի կոչներում ու կոնգրեսներին միջանի բանա-
ձևերում գեր-հեղափոխական ֆրազները միայն զողարկել
են յեվրոպական կուսակցություններին մեծամասնության
գեր-ուղորտունիստական պրակտիկան՝ չփոփոխելով այն,
չխախտելով այն, չպայքարելով նրա դեմ: Կասկածելի չէ,
վոր Յիմմերվալդական միավորման ներսում կրկին հաջո-
ղություն ունենա այդ տակտիկան:

«Սկզբունքային հաշտարարները» կիրորձեն մարքսիզմի
կեղծումը հրաժարել, որին, այս տեսակ դատողության
վողով, թե ունեցողները չեն բացառում հեղափոխությունը,
թե իմպերիալիստական հաշտությունը՝ սղլությունների
սահմանների կամ միջազգային իրադրությունից կամ սպառազին-
ման ծախքերի բյուջեյի և այլն վորոչ «բարեկամություններով»
հնարավոր և հեղափոխական շարժմանը զուգընթաց, վոր-
պես այդ շարժումը «ծախալող մոմենտներից մեկը» և այլն
և այլն:

Այդ կլինեն մարքսիզմի կեղծում: Իհարկե, ունեցողներ-
ը չեն բացառում հեղափոխությունը: Բայց խոսքն այս
բոլորից դրա մասին չէ, այլ այն մասին, վոր հեղափոխա-
կաններն իրենց՝ ունեցողների առաջ իրենց չբացառեն,
այսինքն՝ սոցիալիստներն իրենց հեղափոխական աշխա-
տանքը չփոխարինեն ունեցողիստական աշխատանքով: Յեվ-
րոպան ապրում և հեղափոխական սխուռացիա: Պատերազմի
ու թանկությունը սրում են այն: Պատերազմից հաշտության
անցնելը դեռ ամենևին պարտավորաբար չի վերացնում այդ
սխուռացիան, վորովհետև վոչնչից չի հետևում, թե՛ մի-
լիոնավոր բանվորները, վորոնք հիմա իրենց ձեռքին ունեն
հիանալի սպառազինում, անշուշտ և անպայման թույլ կտան,
վոր բուրժուազիան իրենց «խաղաղ կերպով գլխաթափ անի»,
փոխանակ Կ. Լիբկնեխտի խորհուրդը կատարելու, այսինքն՝
դենքն իրենց բուրժուազիայի դեմ դարձնելու:

Հարցն այնպես չի դրված, ինչպես պացիֆիստները,

կառուցկիականներն են դնում այն—կամ ունեցողիստական
քաղաքական կամպանիա, կամ հրաժարում ունեցողներից:
Այդ—հարցի բուրժուական դրոմն և: Իրոք հարցը դրված
և այսպես. կամ հեղափոխական պայքար, վորի վոչ-կա-
տարյալ հաջողության դեպքում կողմնակի արդյունքը լի-
նում են ունեցողները (այդ և ապացուցել հեղափոխու-
թյունների ամբողջ պատմությունն ամբողջ աշխարհում),
կամ վոչինչ, բացի ունեցողների վերաբերյալ խոսակցու-
թյուններից և ունեցողներ խոստանալուց:

Կառուցիկ, Տուրաթի, Բուրգերների ունեցողիզմը, վորը
հիմա հանդես է դալիս պացիֆիզմի ձևով, վո՛չ միայն մի
կողմ և թողնում հեղափոխության հարցը (այդ արդեն դա-
վաճանություն և սոցիալիզմին), վո՛չ միայն դորձնակա-
նում հրաժարվում և ամեն տեսակ սխտեմատիկ և համառ
հեղափոխական աշխատանքից, այլև այն տեղն և հասնում,
վոր հայտարարում և, թե սոցիալիզմի ցույցերը եյսպես
ավանտուրա չեն (Կառուցիկ «Neue Zeit»-ում, 1915 թ. նո-
յեմբերի 26-ին), հասնում և հեղափոխական պայքարի բու-
ցորոչ ու վճռական հակառակորդներին՝ Զյուգենկուներին,
Լեգինների, Ռենդելներին, Թոմանների և այլոց պաշտպա-
նության և նրանց հետ միասնություն իրականացնելուն:

Այդ ունեցողիզմը բացարձակապես անհաշտելի չէ հե-
ղափոխական մարքսիզմի հետ, վորը պարտավոր և Յեվրո-
պայում յեղած ներկա հեղափոխական սխուռացիան համա-
կողմանի կերպով ոգտադորձել ուղղակի հեղափոխություն
քարոզելու, բուրժուական կառավարությունները տապալե-
լու, զինված պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը նվա-
ճելու համար, բնավ չուխտելով հրաժարվել և չհրաժար-
վելով ոգտադորձելու ունեցողները՝ զարգացնելու համար
պայքարը հանդես հեղափոխության և նրա ընթացքում:

Ամենամոտ ապագան ցույց կտա, թե ընդհանրապես
Յեվրոպայում ինչպես կծավալվի դեպքերի ընթացքը, մաս-
նավորապես ունեցողիզմի—պացիֆիզմի պայքարն՝ ընդդեմ
հեղափոխական մարքսիզմի, այդ թվում նաև ցիմմերվալ-
դական միավորման յերկու մասերի պայքարը:

Յյուրիե, 1 հունվարի 1917 թ.

ՇՐՋԱԴԱՐՁ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱ-
ՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Պացիֆիստները լիովնացում են ի վեր տոնի նման և : Չեզոք
յերկրների առաքինի բուրժուականները ցնծում են . «սպառ-
նազան շահույթներով ու թանկությունից մենք բաղա-
կանաչափ տաքացրինք մեր ձեռքերը . հերիք չենք արդյա՞ք .
թերևս , միևնույն է , շահույթ ալլևս չի ստացվի , իսկ ժո-
ղովուրդը կարող է և մինչև վերջը չհամբերել» :

Ի՞նչպես նրանք չցնծան , յերբ «ինքը» Վիլսոնը «բառա-
փոխում է» պացիֆիստական հայտարարությունն իտալա-
կան սոցիալիստական կուսակցության , վորը Կինտալում
հենց նորերս պաշտոնական ու հանդիսավոր բանաձև է ըն-
դունել սոցիալ պացիֆիզմի լիակատար անճարակության
մասին :

Չարմանալի՞ յե , արդյոք , վոր «Ավանտիում» Տուրատին
հաղթանակ է տոնում Վիլսոնի կողմից նրանց , իտալական
«Իբր-սոցիալիստական» պացիֆիստական ֆրազները այս
բառափոխման առթիվ : Արդյոք զարմանալի՞ յե , վոր
ֆրանսական սոցիալ-պացիֆիստներն ու կառուցկիականներն
իրենց «Le Populaire»-ում¹ սիրահոժար կերպով «միանում
են» Տուրատին ու Կառուցկուն , վորը զերմանական սոցիալ-
դեմոկրատական մամուլում հանդես է յեկել հինգ առանձ-
նապես տխմար պացիֆիստական հոդվածներով , նույնպես
«բառափոխելով» , իհարկե , իրադարձությունների կողմից
որահերթի դրված չաղակրատանքը դեմոկրատական բարե-
միտ հաշտության մասին :

Իսկ այդ չաղակրատանքը ներկայումս իսկապես տար-
բերվում է նախկինից հենց այն բանով , վոր նա վորոշ ոք-

¹ — «Ժողովրդական» : Խմբ. :

յեկտիվ հող ունի: Այդպիսի հողը միջազգային քաղաքականութեան մեջ ստեղծել և չըջադարձ իմպերիալիստական պատերազմից, վորը մեծագուշտ ամերամթշուռներով և պարոնայք Պլեխանովների, Թոմա Ալբերտների, Լեդինների, Շայգեմանների և ուրիշների կողմից սոցիալիզմին մեծագուշտ դամաճանութամբ պարզեատրեց ժողովուրդներին, դեպի իմպերիալիստական հաշտութուն, վորը ժողովուրդներին պարզեատրելու յե բարեմիտ Փրազների, Կլեմենթներու, Կիսպիշովներու և այլնի մեծագուշտ խաբեյութամբ:

Այդ չըջադարձը վրա յե հասել:

Տվյալ մոմենտում չի կարելի իմանալ, իմպերիալիստական քաղաքականութեան ղեկավարները, Ֆինանսական արբաններն ու թագակիր ամպալներն իրենք ել հնարավորութիւն չունեն ճշտութեամբ վորոշելու, թե իմպերիալիստական այդ հաշտութիւնը հատկապես յե՛րբ կզա, մինչե այն ժամանակ ինչպիսի՞ փոփոխութիւններ տեղի կունենան պատերազմում, ինչպե՛ս կլինեն այդ հաշտութեան մանրամասնութիւնները: Սակայն այդ կարևոր ել չե: Կարևորը ղեպի հաշտութիւն կատարված չըջադարձի փառն ե, կարևորն այդ հաշտութեան հիմնական բնույթն ե, իսկ այս յերկու հանգամանքներն իրադարձութիւններն նախորդ զարգացմամբ արդեն բավականաչափ պարզված են:

Պատերազմի 29 ամսվա ընթացքում իմպերիալիստական յերկու կողմից յե ռեսուրսներն ել բավականաչափ վորոշվել են, լուրջ մեծութիւն ներկայացնող մերձակա «հարեաններն» թվից հնարավոր բոլոր կամ համարյա բոլոր դաշնակիցները քաջված են սպանդի մեջ, բանակների ու նավատորմների ուժերը վործված ու վերափորձված, չափված ու վերաչափված են: Ֆինանսական կապիտալը միլիարդներ և շահել. լեռնացած պատերազմական պարտքերը ցույց են տալիս այն տուրքի չափը, վոր պրոլետարիատն ու չունեոր մասսաները տասնամյակներով «պետք ե» վճարեն այժմ միջազգային բուրժուազիային այն բանի համար, վոր նա ամենամոգորմածաբար թուլատրեց նրանց միլիոններով կոտորելու վարձու ստրկութեան իրենց յեղբայրներն:

Երն՝ իմպերիալիստական ամարը բաժանեալ համար ժողովուրդապաշտութեամբ:

Տվյալ պատերազմի ողնութեամբ ե՛լ ամելի շատ կաշիքերթել վարձու աշխատանքի յեղներեց, թերևս, արդեն անկարելի յե—այս ե համաշխարհային քաղաքականութեան մեջ այժմ դիտվող չըջադարձի անտեսական խորը հիմքերեց մեկը: Անկարելի յե, վորովհետեւ ընդհանրապես ռեսուրսներն սպառվում են: Ամերիկական միլիարդներն ու նրանց կրտսեր յեղբայրները Հոլանդիայում, Շվեյցարիայում, Դանիայում և ուրիշ չեղոք յերկրներում սկսում են նկատել, վոր փոսկու հանքավայրն աղքատանում ե,—այս ե չեղոք պացիֆիզմի աճման աղբյուրը և վոչ թե մարդասիրական աղնիվ զգացմունքները, ինչպես կարծում են միամիտ, խղճուկ, ծիծաղելի Տուրատին, Կաուցիկին և Ընկո:

Իսկ դրա վրա ել ամելանում ե մասսաների դժգոհութիւնն ու վրդովմունքը: Նախորդ համարում մենք մեջ բերինք Գուչկովի ու Հեյֆերիի վկայութիւնները, վորոնք ցույց են տալիս, վոր նրանք յերկուսն ել վախեցնում են հեղափոխութիւնից: Ժամանակը չե՞, արդոք, վերջ տալու առաջին իմպերիալիստական սպանդին:

Պատերազմի զարարեցումը հարկադրող, ռեյեկտիվ պայմաններն այսպիսով լրանում են պատերազմական շահութիւններով հզօնացած բուրժուազիայի դատակարգային բնազդի ու դատակարգային հաշվարկի ներդրութեամբ:

Տեսնական այս չըջադարձի հողի վրա առաջացած քաղաքական չըջադարձը յերկու գլխավոր դժերով ե ընթանում. հաղթող Գերմանիան իր գլխավոր թշնամուց՝ Անգլիայից պոկում ե նրա դաշնակիցներին մի կողմից՝ այն բանով, վոր ամենածանր հարվածները վո՛չ թե հենց Անգլիային, այլ հատկապես այդ դաշնակիցներին ե հասցրել (և զեռ ելի կարող են հասցրել), իսկ մյուս կողմից՝ այն բանով, վոր չափազանց շատ կողոպտած գերմանական իմպերիալիզմն Անգլիայի դաշնակիցներին կրտսերվումներ տալու հնարավորութիւն ունի:

Հնարավոր ե, վոր Գերմանիայի սեպարատ հաշտութիւնը Ռուսաստանի հետ այնուամենայնիվ կնկված ե:

Այդ յերկու ավագանիների միջև քաղաքական գործարքի մե-
այն ձևն է փոխվել: Յարը կարող եր ասել Վիլհելմին.
«Ո՛վ իմ ողորտափառ պայմանավորվող կողմ (контрагент),
յեթե յես բացահայտարար սեպարատ հաշտություն ստո-
րադրեմ, ապա վաղը թերեւս քեզ հարկ կլինի դործ ունենալ
Միլյուկովի ու Գուչկովի, յեթե վոչ Միլյուկովի ու Կե-
րենսկու կառավարության հետ: Վորովհետեւ հեղափոխու-
թյունը գորանում է և յես յերաշխափորել չեմ կարող այն
բանակի համար, վորի գեներալների հետ Գուչկովն է նա-
մակադրություններ կատարում, իսկ սպաններն այժմ ավելի
չատ յերեկվա գիմնադրսաներից են: Հաշիվ կա՞ մեզ հա-
մար, արդյոք, վտանգել այն, վոր յես կարող եմ կորցնել
իմ գահը, իսկ դու կարող ես կորցնել քո լավ պայմանա-
վորվող կողմին»:

«Իհարկե, հաշիվ չկա»—պետք է պատասխանի Վիլ-
հելմը, յեթե ուղղակի կամ անուղղակի այսպիսի բան աս-
ված լիներ նրան: «Մեր ինչի՞ն էլ ե պետք բացահայտ կամ
ընդհանրապես թղթի վրա գրված սեպարատ հաշտությու-
նը: Մի՞թե չի կարելի նույն բանին հասնել մեկ ուրիշ, ավե-
լի նուրբ ճանապարհով: Յես բաց կերպով կգիմեմ ամբողջ
մարդկությանը՝ նրան հաշտության բարեկեցերով յերջան-
կացնելու առաջարկով: Սուսուսիս յես աչքով կանեմ
Ֆրանսացիներին, վոր պատրաստ եմ հետ տալու ամբողջ
կամ համարյա ամբողջ Ֆրանսիան ու Բեռլին, Աֆրիկայի
դադութները նրանց կողմից «խճմտորեն» («добре»)
գիշերելու համար,—իսկ իտալացիներին, վոր նրանք կարող են
ակնկալել մի «փոքրիկ կտոր» իտալական հող Ալպտրիայից,
պլյուս փոքրիկ կտորներ Բալկաններում: Յես ուժ ունեմ
հասնելու այն բանին, վոր իմ առաջարկներն ու ծրագրերը
հայտնի դառնան ժողովուրդներին. այն ժամանակ անգլիա-
ցիները կարող կլինե՞ն, արդյոք, պահել իրենց արեւմտա-
յեւրոպական դաշնակիցներին: Իսկ մենք քեզ հետ կբաժա-
նենք Ռուսիային, Գալիցիան, Հայաստանը, իսկ Կոստանդ-
նուպոլիսը, ո՛վ իմ ողորտափառ յեղբայր, միևնույն է,
չես տեսնի, ինչպես քո ականջները: Լեհաստանն, ո՛վ իմ
ողորտափառ յեղբայր, միևնույն է, չես տեսնի, ինչպես քո
ականջները»:

Այսպիսի խոսակցություն յեղե՞լ է, արդյոք, իմանալ չի
կարելի: Յեւ յայդ կյակն էլ չէ: Եյակնն այն է, վոր
գործերը հենց այսպես ընթացան: Յեթե ցարը չի համաձայ-
նել գերմանական գիվանադետների փաստարկների հետ,
ապա Մակենդենի բանակի «փաստարկները» Ռուսիայում
ավելի ազդեցիկ կերպով պետք է ներգործեյին:

Իսկ Ռուսիային Ռուսաստանի ու «սե դաշնակցության»
(այսինքն՝ Գերմանիայի դաշնակիցները՝ Ալպտրիայի ու
Բեռլինի) միջև բաժանելու ծրագրի մասին գերմանա-
կան իմպերիալիստական մամուլում արդեն բացահայտորեն
են խոսում: Իսկ շատախոս Երվեն արդեն դուրս է տալիս.
մենք ժողովրդին չենք կարող հարկադրել կռիւլ, յեթե նա
իմանա, վոր մենք այժմ իսկ կարող ենք հետ ստանալ Բեռ-
լինի ու Ֆրանսիան: Յեւ չեզոք բուրժուազիայի շարքերից
յեթե պացիֆիստական տիւմարներն արդեն «գործի» են դըր-
վել: Վիլհելմը նրանց բերանները բաց է արել: Իսկ սոցիա-
լիստական շարքերից յեթե... պացիֆիստական իմաստուն-
ները, Տուրատին Իտալիայում, Կառլիկին Գերմանիայում և
այլն և այլն, վերահաս իմպերիալիստական հաշտությունը
գեղազարդելու համար, կաշից դուրս են գալիս, գործա-
դրելով իրենց մարդկայնությունը, իրենց մարդասիրությու-
նը, իրենց վոչ յերկրային առաքինությունը (և իրենց բար-
ձր խելքը):

Ընդհանրապես վորքա՞ն լավ է սարքված ամեն ինչ այս
ամենից լավ աշխարհում: Մենք, Ֆինանսական արքաներս
ու թաղակիր ավագանիներս խճճիցինք իմպերիալիստական
կողոպուտի քաղաքականության մեջ, հարկ յեղալ պատե-
րադմելու, դե՛հ, ի՞նչ անենք, մենք պատերազմում ավելի
վատ չենք շահում, քան խաղաղ ժամանակ, նույնիսկ ավելի
լավ ենք շահում: Իսկ մեր պատերազմը «ազատարար» հրո-
չակելու համար ճորտ-ծառաներ՝ հանձինս այդ բոլոր Պը-
խանովների, Թոմա Ալբերտների, Լեյկնենների, Շոյլեմանե-
րի և Ընկ. վորքան կուղեք կա մեզ մոտ: Իմպերիալիստա-
կան հաշտություն կընելու ժամանակը մոտենում է: Ե՛հ,
ի՞նչ անենք: Չե՞ն վոր պատերազմական պարտքերն արդեն
այսպիսի պարտավորություններ են, վորոնք յերաշխափո-
րում են մեր սրբազան իրավունքը ժողովուրդներից հարյու-

րապատիկ տուրք դանձելու: Իսկ իմպերիալիստական այս հաշտությունը զեղադարձելու համար, ժողովուրդներին քաղցրիկ ճառերով խաբելու համար մեղ մոտ պարզամիտ մարդիկ վորքան կուզեք, վերջերք թեկուզ Տուրատիին, Կաուցկուն և համաշխարհային սոցիալիզմի այլ «առաջնորդներին»:

Տուրատիի ու Կաուցկու յեղույթները տրադիկումեղիան ել հենց այն է, վոր նրանք չեն հասկանում իրենց խաղացած իսկական, որչեկտիվ քաղաքական դերը, այն տերտերիկները դերը, վորոնք մխիթարում են ժողովուրդներին, փոխանակ հեղափոխության հանելու նրանց, բուրժուական փառաբանների դերը, վորոնք ընդհանրապես ամեն տեսակի լավ բաների և առանձնապես դեմոկրատական հաշտության մասին ասված փքուն Ֆրադներով քողարկում, վարադուրում, զեղադարձում ու դուքում են ժողովուրդներին վաճառքի հանող ու յերկրները կտրտող իմպերիալիստական հաշտության զարչելի մերկությունը:

Սոցիալ-չովինիստների (Պլեխանովների ու Շայդեմանների) և սոցիալ-պացիֆիստների (Տուրատիի ու Կաուցկու) սկզբունքային միասնությունը հենց այն է, վոր թե՛ մեկը և թե՛ մյուսն որչեկտիվորեն իմպերիալիզմին սպասալորդաներ են հանդիսանում. մեկը նրան «սպասարկում է», զեղադարձելով իմպերիալիստական պատերազմը «հայրենիքի պաշտպանության» զաղափարի կերտումամբ նրա վերաբերմամբ, մյուսը ծառայում է միևնույն իմպերիալիզմին, դեմոկրատական հաշտության մասին ասված Ֆրադներով զեղադարձելով հասունացող ու նախապատրաստվող իմպերիալիստական հաշտությունը:

Իմպերիալիստական բուրժուազիային յերկու տեսակի ու յերանգի սպասալորդներ ել հարկավոր են. Պլեխանովները՝ «կորչեն նվաճողները» բացականչություններով ուղանդի չարունակումը խրախուսելու համար, Կաուցկիները՝ հաշտության քաղցրիկ փառաբանությամբ չափազանց դադաղած մասսաներին մխիթարելու և հանգստացնելու համար:

Այս պատճառով ել բոլոր յերկրների սոցիալ-չովինիստների միացումը սոցիալ-պացիֆիստների հետ, — այն ընդհանուր «դավադրությունն ընդդեմ սոցիալիզմի», վորի մաս-

սին խոսում է Բենեի Միջազգային Սոցիալիստական Հանձնաժողովի մի դիմումը, այն «ընդհանուր ամենօտիան», վորի մասին մեկ անգամ չե, վոր ասել ենք մենք, — այդ միացումը պատահականություն չի լինի, այլ համաշխարհային իբր-«սոցիալիզմի» այդ յերկու ուղղությունների սկզբունքային միասնության արտահայտությունը կլինի: Պատահաբար չե, վոր Պլեխանովը միեկնույն ժամանակ մոլեգնությամբ դոչում է Շայդեմանների «դավաճանության» մասին և հաշտություն ու միասնություն և ակնարկում այդ պարոնների հետ, յերբ այս բանի ժամանակը հասնի:

Բայց — թերեւ, կառարկի ընթերցողը — մի՞թե կարելի չե մոռանալ, վոր իմպերիալիստական հաշտությունն «այնուամենայնիվ ավելի լավ է», քան իմպերիալիստական պատերազմը, վոր դեմոկրատական հաշտության ծրագիրը յեթե վոչ ամբողջովին, ապա «ըստ կարելույն» «մաս առ մաս» կարող է իրադրծվել, վոր անկախ Լեհաստանն ավելի լավ է, քան ուսսական Լեհաստանը, վոր Ալստրիայի իտալական հողերի միացումն իտալիային մի քայլ է դեպի առաջ:

Տուրատիի ու Կաուցկու պաշտպանները նման դատադուլթյուններով ել վարադուրում են իրենց, չնկատելով, վոր դրանով իսկ նրանք հեղափոխական մարքսիստներից սովորական բուրժուական ուֆորմիստներ են դառնում:

Մի՞թե կարելի չե առանց խելքը կորցնելու ժխտել, վոր Բեռլինյան Գերմանիան ու նրա սոցիալական որենքներն «ավելի լավ» են, քան մինչև 1848 թ. յեղած Գերմանիան. Ստոկհոլմյան ուֆորմներն «ավելի լավ» են, քան մինչև 1905 թ. յեղած Ռուսաստանը: Մի՞թե գերմանական սոցիալ-դեմոկրատները (այն ժամանակ նրանք դեռ սոցիալ-դեմոկրատներ եյին) այդ հիմունքով քվեարկել են հոգուտ Բիսմարկյան ուֆորմների: Մի՞թե Ստոկհոլմյան ուֆորմները զեղադարձվել կամ թեկուզ սրաշտպանություն են դառնում ուսական սոցիալ-դեմոկրատների կողմից, բացի իհարկե պ. պ. Պոտրեսովից, Մասլովից և Ընկ., վորոնցից այժմ արհամարհանքով յերես է դարձնում նույնիսկ իրենց սեփական կուսակցության անդամ Մարտովը:

Հակահեղափոխության ժամանակ ել պատմությունն իր յոնցում կանալնա՞ծ չի մնում: Պատմությունն առաջ է դնա-

ցել նաև 1914—1916 թվերի իմպերիալիստական սպանդի ժամանակ, վորը նախորդ տասնամյակների իմպերիալիստական քաղաքականության շարունակությունն էր: Համաշխարհային կապիտալիզմը, վորն անցած դարի 60—70-ական թվականներին ազատ մրցակցության առաջավոր ու պրոգրեսիվ մի ուժ էր և վորը XX դարի սկզբին գերաճեց վորպես մոնոպոլիստական կապիտալիզմ, այսինքն՝ իմպերիալիզմ, պատերազմի ժամանակ կարգին առաջ դնաց վո՛չ միայն դեպի ֆինանսական կապիտալի ե՛լ ավելի մեծ համակենտրոնացում, այլ նաև պետական կապիտալիզմի վերածվելու ուղություն: Այս պատերազմում ազգային մարման (существенно) ուժը, ազգային համակրությունների նշանակությունը դրսևորվեց, որինակ, իռլանդացիների վարքագծով իմպերիալիստական մեկ կռուցիկայում, չեխերը՝ մյուս կռուցիկայում: Իմպերիալիզմի դիտակից առաջնորդներն իրենց ասում են՝ առանց մանր ժողովուրդներին խեղդելու մենք չենք կարող, իհարկե, իրադրոժեղ մեր նպատակները, բայց չե՞ վոր խեղդելու յերկու յեղանակ կա: Դեպքեր են լինում, յերբ ավելի հուսալի—և ավելի ձեռնտու յե—իմպերիալիստական պատերազմում «հայրենիքի» անկեղծ, բարեխիղճ «պաշտպանողներ» ստանալ քաղաքականապես անկախ պետություններ ստեղծելու միջոցով, վորոնց ֆինանսական կախման մասին «մենք» արդեն հզուգանք: Ավելի ձեռնտու յե դաշնակից լինել (իմպերիալիստական պետությունների լուրջ պատերազմի ժամանակ) անկախ Բուլղարիային, քան տեր լինել կախյալ Իռլանդիային: Ազգային ռեֆորմների բնագավառում կիսատ թողնվածի ավարտումը յերբմե կարող է ներքնապես ամրացնել իմպերիալիստական կռուցիկան—այս բանը ձիշտ է հալվի առել, որինակ, դերմանական իմպերիալիզմի առանձնապես սոոր սպասարկուներին մեկը, Կ. Ռենները, վորն ուժգնորեն կողմնակից է, հասկանալի յե, ընդհանրապես սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների «միասնականություն» և առանձնապես Շայդեմանի ու Կաուցկու հետ յեղող միասնականություն:

Իրերի որչեպով ընթացքն իր բանն է անում, և ինչպես 1848 ու 1905 թվերի հեղափոխությունները խեղդողները մի վորոչ իմաստով նրանց կտակակառարներն են յեղել,

այնպես ել իմպերիալիստական սպանդի դիրքորենն են հարկադրված վորոչ պետական—կապիտալիստական, վորոչ ազգային ռեֆորմներ իրականացնելու: Դրան ավելացրած այն, վոր վորերիկ ղեկումներով պետք է հանգստացնել պատերազմից ու թանգությունից դադարած մասսաներին. ինչո՞ւ «ղինման կրճատում» չիստստանալ (և մասնակիորեն չանցկացնել—չե՞ վոր այս վոչ մի բանի չի՞ պարտավորեցնում): Չե՞ վոր պատերազմը, միևնույն է, «արդյունաբերության» այնպիսի «ճյուղ» է, վորը նման է անտառաբուծությանը. տասնամյակներ են պետք, վորպեսզի բավականաչափ մեծ ծառեր աճեն... այսինքն՝ բավականաչափ առատ ու հասուն «թնդանոթամիս»: Իսկ տասնամյակներից հետո, մենք հույս ունենք, միջազգային «միասնական» սոցիալ-դեմոկրատիայի ընդերքում կդորանան նոր Պլեխանովներ, նոր Շայդեմաններ, նոր քաղցրիկ հաշտվողական Կաուցկիներ...

Բուրժուական ռեֆորմիստներն ու պացիֆիստներն եյուպես այնպիսի մարդիկ են, վորոնց, ընդհանուր կանոնի համաձայն, այս կամ այն ձևով վնարում են, վորպեսզի նրանք կարկատանիկներ յիջոցով ամրացնեն կապիտալիզմի տիրապետությունը, վորպեսզի նրանք թմրեցնեն ժողովրդական մասսաներին ու նրանց հեռու պահեն հեղափոխական պայքարից: Յերբ սոցիալիզմի այնպիսի «առաջնորդներն», ինչպես Տուրատին ու Կաուցկին, ուղղակի հայտարարությունների միջոցով (նրանցից մեկը՝ Տուրատին 1916 թ. դեկտեմբերի 17-ի տխրահույս իր ճառում «բարբառել է»), թե լռությամբ մատնելու միջոցով (այդ բանին այնպես վարպետ է Կաուցկին) իմպերիալիստական այժմյան պատերազմից առաջ յեկող դեմոկրատական հաշտության կարելիության միտքն են ներչնում մասսաներին, բուրժուական կառավարությունները պահպանելու դեպքում, առանց հեղափոխական ապստամբության ընդդեմ իմպերիալիստական համաշխարհային փոխհարարությունների ամբողջ ցանցի,—այդ ժամանակ մենք սլարտավոր ենք հայտնել, վոր նման քարոզը ժողովրդի խաբելություն է, վոր նա ընդհանուր վոչինչ չունի սոցիալիզմի հետ, վոր նա իմպերիալիստական հաշտությունը դեղադարձելուն է հանդում:

Մենք կալմեակից ենք դեմոկրատական հաշտության:

պիսի հեղափոխութիւններ չեն լինում, ինչպիսին «պատ-
րաստ են» ընդունել թե՛ Տուրատին, թե՛ Կառլսկիրն, հատկա-
պէս այնպիսին, վորպէսզի առաջուց կարելի լինէր ասել,
թե հատկապէս յերբ կընկժի հեղափոխութիւնը, հատկա-
պէս վորքան մեծ են նրա հաղթութեան շանսերը: Հեղափո-
խական սխառացիան Յեմլըոպայում առկա չէ: Առկա չէ
մասսաների մեծագոյն ղեզոհութիւնը, խմորումն ու ցա-
սումը: Հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատներն իրենց բոլոր
ուժերն ալ հեղեղի ուժեղացման կողմը պետք է ուղղեն:
Հեղափոխական շարժման ուժից կախված կլինի, նրա վորք-
րիկ հաջողութեան գեպը, թե «խոտաքցված» ուժորմնե-
րի վոր մասն իսկապէս կիրառործվի և գեթ մի վորեւե
ոգուտ կրէրի բանվոր դասակարգի հետագա պայքարին:
Հեղափոխական շարժման ուժից կախված կլինի, նրա հա-
ջողութեան գեպը, սոցիալիզմի հաղթութիւնը Յեմլըո-
պայում և վոր թե իմպերիալիստական զինադադարի իրա-
դործումը Գերմանիայի պայքարի միջև ընդդէմ Ռուսաստա-
նի ու Անգլիայի և Ռուսաստանի ու Գերմանիայի պայքարի
միջև ընդդէմ Անգլիայի կամ Միացյալ Նահանգների պայ-
քարի՝ ընդդէմ Գերմանիայի ու Անգլիայի և այլն, այլ իս-
կապէս կայուն և իսկապէս դեմոկրատական հաշտութեան
իրադործումը:

«Социал-Демократ» № 58, 31 հունվարի 1917 թ.

ԱՆՎԱՆԱՅԱՆԿ

Ալեքսիսկի Գ. (ծն. 1879) — քաղաքական պատհակ, մի ժամանակ
յեղել է սոցիալ-դեմոկրատ: 1917 թ. հուլիսյան որերին հանդես
բուլեիկներէ դեմ ուղղված զրպարտիչ մեղադրանքներով: Հոկտեմբե-
րյան հեղափոխութիւնից հետո՝ սպիտակ եմիգրանտ, միապետական
է: — 15:

Բիսմարկ Ուտտ — (1815—1898) — 1861 թվից Պրուսիայի կառավա-
րութեան ղեկին էր, իսկ 1871 թվից՝ գերմանական կայսրութեան կանց-
լերը: «Արշունով և յերկաթով» նա հասավ գերմանական մանր պետու-
թիւնների վերամիացմանը և յունկերական Պրուսիայի գլխավորու-
թեամբ՝ գերմանական կայսրութեան կազմաւորմանը: «Սոցիալիստների
դեմ ուղղված րացադիկ որենքի» հեղինակն է: — 37:

Բիսսուպի Լ. (1857—1920) — իտալական սոցիալիստ, ծայրահեղ
չովինիստ: Աֆրիկայում դադութներ ձեռք բերելու համար՝ Թյուրքիայի
դեմ ուղղված պատերազմին աջակցելու համար հեռացվեց կուսակցու-
թիւնից: Կազմակերպեց ուժորմիստական առանձին խումբ: 1916—1918
թվականներին մտավ կառավարութեան մեջ, վորպէս առանց պորտֆելի
միջնորդ: — 21, 41:

Բլանկի Լուի (1811—1882) — ֆրանսական մանր-բուրժուական սոցիա-
լիստ, վորը ժխտում էր դասակարգային պայքարը: Կողմնակից էր՝ կա-
պիտալիստական հասարակութեան շրջանակներում հասարակական ար-
հեստանոցներ կազմակերպելու միջոցով «սոցիալիզմի» իրականացմանը:
1848 թ. հեղափոխութեան մեջ, լինելով ժամանակավոր կառավարու-
թեան անդամ, վորեց համաձայնողական քաղաքականութիւն և դավա-
ճանեց պրոլետարիատի շահերին: 1871 թ. Փարիզի Կոմունայի թշնմե-
րի կողմն էր: — 21:

Բանուի Խ. (ծն. 1873) — իտալական ուժորմիստների պարազուլու-
թիստ: Հետ միասին հեռացված է սոցիալիստական կուսակցու-
թիւնից: Գրավել է մի շարք միլիտարական պոստեր, յեղել նաեւ պըն-
ժյէր-միլիտար (1916—1922 թ. թ.) — 21:

Բուրդիոն Ա. (ծն. 1858) — ֆրանսական սոցիալիստ, Յիմմերվալդի
կոնֆերենցիայի մասնակից, 1916 թվից՝ ցենտրիստ: — 24—25, 29:

Բրիգոն Ն. (1878—1923) — ֆրանսական սոցիալիստ, պատմաբան,
պառլամենտի ղեկավար: Կինտուլի կոնֆերենցիայի մասնակից: — 21:

Բրուտշու — անարիստ, ֆրանսական ալ միլիտարիստների պարա-
զուլութիւնից մեկն է: Պատերազմի տարիներին՝ բուրժուական պայքի-
ֆիտտ էր: — 18:

Գալչիով Ա. (1862—1935) — Մոսկովյան խաղող արդյունաբերող, բուրժուա-կալվաճառերական «Հոկտեմբերի 17-ի միություն» հիմնադիր, III Պետական դումայի նախագահ: Իմպերիալիստական պատերազմի շրջանում ուղղափառ արդյունաբերական կենտրոնական կոմիտեի նախագահ: 1917 թ.՝ ռազմական և ծովային միևնույն բուրժուական ժամանակավոր կառավարության առաջին կազմի մեջ: 1917—1921 թ. թ. խորհրդային իշխանության դեմ ուղղված հակահեղափոխական պայքարի դեկավաթերից մեկը: Սպիտակ հմիրքանտ: — 8, 33—34:

Դավիդ Ե. (1863—1930) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ, անտեսադեմ, ծայրահեղ ուղորտունիստ, բերնչտայնական: Ռեվոլյուցիոն յենթաբեկեց Մարքսի սղորարային թեորիան: Իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին՝ սոցիալ-չովինիստ: — 21, 25—26:

Դորբոլյուբով Ն. (1836—1861) — ռուս ականավոր հրապարակախոս և քննադատ, հեղափոխական դեմոկրատ: Ենդեղը նրան անվանում էր սոցիալիստական Լեսսինգ և մատնանշում, վոր Զերնիշկևսկու ու Դաբրոլյուբովի քննադատական դպրոցն անսահմանորեն դերազանցում է ալն, ինչ վոր ալդ ուղղութամբ կատարել է պաշտոնական դիտությունը Գերմանիայում և Ֆրանսիայում: — 18:

Երվե Գ. (ծն. 1871) — ֆրանսական անարխո-սինդիկալիստ, մինչև պատերազմը պատկանում էր «Ծայրահեղ ձախ» թեկն, հրապարակում էր «Սոցիալական պատերազմ» («La Guerre Sociale») թերթը: Պատերազմի տարիներին՝ ծայրահեղ սոցիալ-իմպերիալիստ: Խորհրդային Միության կատարի թնամի: — 15, 35:

Զյուգեկով Ալբերտ (ծն. 1871) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ, սոցիալիստ-իմպերիալիստ, իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին կատարում էր գերմանական դլխավոր շտաբի առաջադրանքները: 1918 թ. գերմանական հեղափոխության սղղրին՝ պրուսական Ֆինանսերի միևնույն էր: — 20—21, 25, 29:

Թումա Ալբեր (1878—1932) — ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցության առաջնորդներից մեկն էր, սոցիալ-չովինիստ, կլեմանտոյի միևնույնության մեջ՝ ռազմական միևնույնորի ողնական: 1917 թ. անհաջող այցելություն ձեռնարկեց դեպի Ռուսաստան՝ ռուս դեմոկրտների և բանվորների «հայրենասիրական» վողին բարձրացնելու համար՝ հոգուտ անդլո-ֆրանսական կապիտալի՝ իմպերիալիստական պատերազմը շարունակելու նպատակով: — 24, 29—32, 35:

Ժուա Լ. (ծն. 1878) — ֆրանսական անարխո-սինդիկալիստ, պրոֆմիսթյունների Ամստերդամի ռեֆորմիստական ինտերնացիոնալի գեկավարներից մեկը: — 14—26:

Լեգիս Կ. (1861—1920) — սոցիալ-դեմոկրատ, ուղորտունիստ: 1908 թվից պրոֆմիսթյունների Միջադգային միավորման ջարտուղար և 1913 թվից նախագահ: Պատերազմի տարիներին՝ ծայրահեղ չովինիստ: — 20—22, 26, 29—32, 35, 41:

Լեգեբուր Գ. (ծն. 1850) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ: Պա-

տերազմի տարիներին՝ ցենտրիստ, «ցիմմերվալդյան ձախ» հակաուկորդ: Ցիմմերվալդի կոնֆերենցիայում հանդես յեկավ այն բանի դեմ, վորպեղի դերմանական դեկզացիան իր վրա վերցներ վարկերի դեմ քվեարկելու պարտավորությունը: 1917 թ. Գերմանիայի «անկախ» սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության պարադուին էր: Կոմունիզմի կատարի հակաուկորդ: — 10, 21:

Լիբկնիխտ Կարլ (1871—1919) — կոմունիզմի բոցաշունչ մարտիկ, Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության հիմնադրերներից մեկը: 1912 թ. ընտրվեց գերմանական պառլամենտի դեպուտատ: 1914 թ. դեկտեմբերի 2-ին Կ. Լիբկնիխտը յեղավ այն միակ դեպուտատը, վոր քվեարկեց ռազմական վարկերի դեմ: 1916 թ. Բեռլինում իմպերիալիստական պատերազմի դեմ ցույց կազմակերպելու համար դատապարտվեց 4 տարվա տաժանակիր բանտարկության: 1919 թ. հունվարին դլխավորեց Բեռլինի բանվորների ապստամբությունը: «Ռուտե Ֆանե» թերթի հիմնադրիներից մեկն է: Ռուս Լուքսեմբուրգի հետ միասին 1919 թ. հունվարի 15-ին դազանալար սղանվեց Ծայրեման-Նոսիկեյ սոցիալ-դավաճանական կառավարության սղայոական բանգայի կողմից: — 17, 20—21, 28, 41:

Լեգե Ժ. (ծն. 1876) — փաստաբան, ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցության պարադուիններից մեկն է, սոցիալ-չովինիստ: Լինելով դեպուտատների պառլամենտի անդամ, անսիփոխ կերպով քվեարկում էր ռազմական վարկերի ողտին: Կոմունիզմի հակաուկորդ է: — 24—25:

Կաուցկի Կ. (1854—1938) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի և II ինտերնացիոնալի իդեոլոգներից մեկը: Իր առաջին ալխատությունների մեջ Կաուցկին հանդես էր դալիս վորպես մարքսիստ, թեկուղ և վոջ ամբողջովին հետեղականորեն: Թաղնված «ցենտրիստ էր», ռուտի և բանվորական շարժման համար ամենից վտանգավոր ուղորտունիստ: Բուլչեիների և մենչևիների պայքարի մեջ Կաուցկին պաշտպանում էր վերջիններին: 1914—1918 թ. թ. իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ սոցիալ-չովինիստ, վորը իր սոցիալ-չովինիզմը ցինիկալար քողարկում էր ինտերնացիոնալիստական ֆրադներով: «Կաուցկին մարքսիզմի պոնկազման գործում իրեն դրոսերեց իրեն առաջնակարգ կեղծավոր ու վերտուղ» (Լեգիս): Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխությունից հետո խորհրդային իշխանության թնամին էր: — 10—20, 26, 29—33, 35—42:

Կերնսկի Ա. (ծն. 1881) — տրուդովիկ, այնուհետև ետեր, փաստաբան: Փետրվարյան հեղափոխությունից հետո դլխավորեց հակահեղափոխական բուրժուական ժամանակավոր կառավարության մի շարք միևնույնությունները: Քաղաքական ստահակ, բուրժուադեպային ծախված լակեյ: Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակից հետո փախավ արտասահման: — 8, 34:

Հաուգե Հ. (1863—1919) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի պարադուիններից մեկը, ցենտրիստ: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ սոցիալ-չովինիստ: 1914 թ. ողորտունի 4-ին ռայխստաղում հան-

դեպ յեկամ զերմանական կառավարութեանը պաշտպանելու ղեկավարացիայով: Խորհրդային Ռուսաստանի թշնամի: — 10:

Հայնցման Հենրի (1842—1921) — անգլիական ժուռնալիստ, անգլիական «սոցիալ-դեմոկրատական ֆեդերացիայի» հիմնադիր, կատարի սոցիալ-չովինիստ: Խորհրդային Միութեան թշնամի: — 15:

Հելֆերիխ Կ. (1872—1924) — գերմանական քաղաքական տկանավոր գործիչ, պրոֆեսոր: Պատերազմի տարիներին ֆինանսների մինիստր, ապա ներքին գործոց մինիստր և փոխ-կանցլեր: 1918 թ. հեղափոխութունից հետո նացիոնալիստները կուսակցության պարալիզին եր: — 33:

Հենդերսոն Ա. (1863—1935) — անգլիական բանվորական կուսակցության պարալիզներին մեկը, ծայրահեղ սոցիալ-չովինիստ: 1917 թ. յեկամ Ռուսաստան իմպերիալիստական պատերազմը շարունակելու համար ագիտացիա մղելու նպատակով: — 12:

Հյուլսման Կ. (ծն. 1871) — բելգիական սոցիալիստ, II Ինտերնացիոնալի պարալիզներին մեկն է: Մոեյ և Բելգիայի բուրժուական մինիստրութուններին մեկը: Իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին՝ սոցիալ-չովինիստ: Հոկտեմբերյան հեղափոխության հակառակորդ: — 28:

Հոֆման Ա. (ծն. 1858) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ, ուղորտունիստ: Յիմմերվալդի և Կինտալի կոնֆերենցիաների մասնակից: Պատերազմի տարիներին՝ ցենսորիստ, աշխուհեաե բացահայտ սոցիալ-չովինիստ: Գլխարկել և հոգուա ուղղմական վարկերի: — 21:

Մակենզեն Ա. (ծն. 1849) — ֆելդմարշալ, համալսարհային պատերազմում Գերմանիայի զինվորական պետերին մեկը: — 35:

Մալով Պ. (ծն. 1897) — մենչևիկ, տնտեսագետ: «Հոգերի մունեցի-պալեզացիայի» նախագծի հեղինակ, վորն ընդունվել է ՌՄԳԻՎ IV համադումարի մենչևիկյան մեծամասնությամբ: Ռեակցիայի տարիներին՝ լիկվիդատոր: Պատերազմի ժամանակաշրջանում՝ սոցիալ-չովինիստական հրատարակութունները աշխատակից: — 37:

Մարտով Լ. (Յեկերբուստ Յու. Ո.) (1873—1923) — մենչևիկով պարալիզներին մեկը: Ռեակցիայի տարիներին՝ պաշտպանում էր լիկվիդատորութունը, պատերազմի չքանում՝ ցենսորիստ, քաղաքական չովինիստ: Հոկտեմբերից հետո՝ թշնամական դիրք բռնեց Խորհրդային իշխանության նկատմամբ: 1921 թ. դադմեց արտասահման: — 37:

Մեքիսայ Ա. (1881—1925) — ֆրանսական սինդիկալիստ, Յիմմերվալդի կոնֆերենցիայի մասնակից: Պացիֆիստ: — 18—25:

Մեյեր Ե. (ծն. 1888) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի ձախ թեկն հարող: Յիմմերվալդի և Կինտալի կոնֆերենցիաների մասնակից: — 21:

Միլյուկով Պ. (ծն. 1859) — կադետական կուսակցության պաշտպան, ռուսական իմպերիալիստական բուրժուազիայի իդեոլոգ: 1917 թ. բուրժուական ժամանակավոր կառավարության մինիստր: Հոկտեմբերյան հեղափոխութունից հետո՝ Խորհրդային Ռուսաստանի դեմ ուղղված

հակահեղափոխական յեկույթները վորենչող: Սպիտակ եմիգրանտ: — 8, 34:

Շայդեման Ֆ. (ծն. 1865) — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի ռեակցիոն պարալիզներին մեկը: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ ծայրահեղ սոցիալ-չովինիստ: 1918 թ. նոյեմբերյան հեղափոխության նախորդակին վորենց իրկել միավետութունը: Գերմանիայի նոյեմբերյան հեղափոխության և Բեռլինի պրոլետարիատի 1919 թ. հունվարյան սպառնալիքյան արյունավի ճնշման ղեկավարներին մեկը: Կ. Լիբկնիստի և Ռ. Լուքսեմբուրգի դադանային սպանության կադմակերպիչներին մեկը: — 20—21, 24, 32, 35—39, 41:

Շտյուրմեր Բ. (1848—1917) — ցարական պրեմյեր-մինիստր և ներքին գործերի մինիստր 1916 թ.: Ծայրահեղ ռեակցիոնիստ: — 6:

Չերնիշևսկի Ն. (1829—1882) — ռուս մեծ հեղափոխական, դեմոկրատ և սոցիալիստ, փրկսոփա, տնտեսագետ և հրապարակախոս: Մաքսը, Ենգելսը և Լենինը նրան չափազանց րարծր էին դնահատում: «Կապիտալի» I հատորի յերկրորդ հրատարակության (1873 թ.) վերջաբանի մեջ Մաքսը նրան անվանում է ռուս մեծ դիտակաե և քննադատ, վորը վարպետորեն լուսարանել և բուրժուական քաղաքատնտեսության սնանկութունը: 1862 թ. Չերնիշևսկին բանասերկից, դատապարտեց տաժանակրության և մինչև իր մահը գտնվում էր բանտում ու աքսորում: — 18:

Պիլսոնով Գ. (1856—1918) — մարքսիստական առաջին՝ «Աշխատանքի ապստոսութուն» խմբի հիմնադիր, մարքսիզմի իդեալները ախանավոր պրոպագանդիստ: «Առաջինը տվեց նարդնիկներին սխալ հայացքներ և մարքսիստական քննադատութունը» (Համկ(ը)ի պատմության համառոտ դադն(թաց)): II համադումարինց հետո հարեց մենչևիկներին և իրեն մենչևիկովի առաջնորդներին մեկը՝ պայքարեց բուլչեիկները դեմ: Ռեակցիայի տարիներին հանդես յեկամ լիկվիդատորների դեմ վորպես մենչևիկի-կուսակցական: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակաշրջանում՝ ծայրահեղ սոցիալ-չովինիստ: Փետրվարյան հեղափոխութունից հետո կողմ էր բուրժուական Ժամանակավոր կառավարությանը աջակցելուն և իմպերիալիստական պատերազմը շարունակելուն: Հոկտեմբերյան հեղափոխությանը բացասաբար վերաբերվեց: — 32, 36—39:

Պոլսոնով Ա. (Ստարովեր) (1869 — 1934) — սոցիալ-դեմոկրատ, «Искра»-յի խմբագրության անդամ. մենչևիկովի պարալիզներինց մեկը. լիկվիդատոր, սոցիալ-չովինիստ: Խորհրդային իշխանության թշնամի: — 37:

Ռաֆֆեն-Դյուամն (ծն. 1861 թ.) — ֆրանսական կոմունիստ, պատերազմի տարիներին վորպես պառլամենտի դեպուտատ հանդես յեկամ պատերազմը դատապարտելով: Կինտալի կոնֆերենցիայի մասնակից: — 21, 24—25:

Ռեմեյեր Կ. (ծն. 1870) — ալստրիական սոցիալ-դեմոկրատ, ռեվոլյուցիոնիզմի պարալիզներինց մեկը: Իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին մոլի սոցիալ-չովինիստ: 1918 թ. ալստրիական հեղափոխութուն:

նից հետո, լինելով ամսորիական հանրապետության առաջին կանցլերը և արտաքին գործոց մինիստրը, բուրժուազիայի հետ միասին պոլսա-րեց պրոլետարական հեղափոխության և պրոլետարական դիկտատուրա-յի դեմ: — 38:

Ռենդել Պ. (1871—1935) — ֆրանսական սոցիալիստական կուսակ-ցության պարագլուխներից մեկը, ժուռնալիստ, ուղորդունիստ: Ժորեսի սպանությանից հետո (1914 թ. հունիսի 31-ին) խմբագրում էր «L'Hu-manité» («Յումանիտե»), այդ թերթը վերածելով ժող-շովինիստական որդանի (մինչև «Յումանիտե» անցումը 1920 թ. ինտերնացիոնալիստ-ներին, իսկ այնուհետև ել՝ կոմունիստներին): Կոմունիզմի և ԽՍՀՄ թշնամի: — 24—28, 29:

Սամբա Մ. (1862—1922) — ֆրանսական սոցիալիստական կուսակ-ցության ղեկավարներից մեկը, ժուռնալիստ: Իմպերիալիստական պա-տերազմի տարիներին՝ մուլի շովինիստ, Գեդի և Թոմայի հետ միասին մտավ բուրժուական կառավարության կազմի մեջ և աշխատանքի մի-նիստը եր մինչև 1916 թ. դեկտեմբերը: — 12, 21, 24:

Ստոլիպին Ն. — ներքին գործոց մինիստր և մինիստրների խորհրդի նախագահ 1906—1911 թ. թ.: Հեղափոխական բանվորները և գյուղացի-ները նկատմամբ դադանային դատաստան տեսնելու համար օտարացավ ճիւղ-խող՝ մտկանուհը: Ստոլիպինը հողային իր քաղաքականության մարմա-տավորում էր խուսափելու տնտեսությունը, ձգտելով դյուրսւմ ինքնակա-լության համար ամուր բազա ստեղծել հանձին կուլակության: — 37:

Վամգերվելդե Նմիլ (1866—1938) — բելգիական սոցիալիստական կու-սակցության և II ինտերնացիոնալի պարագլուխ, ծայրահեղ ուղորդու-նիստ: Իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին մտավ բուրժուական ինտերնացիոնալի մեջ և ազդեցիկ տարավ իմպերիալիստական պատե-րազմը շարունակելու ուղին: Խորհրդային Միության թշնամի: — 28:

Վիլսոն Վ. (1856—1924) — 1912—1920 թ. թ. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների նախագահ: — 14, 23, 24, 31:

Տրեպոլ Ա. (ծն. 1864) — Պետական Խորհրդի անդամ և մինիստրնե-րի խորհրդի նախագահ 1916 թ.: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո՝ օպիտակ կմիրանս: — 6:

Տարաուի Ֆ. (1857—1932) — իտալական սոցիալիստական կուսակ-ցության հիմնադիրներից մեկը: 900-ական թվականներից ուղորդունիստ, վրը քարոզում էր «դասակարգերի համաբախություն»: Իտալիայի՝ իմ-պերիալիստական պատերազմի մեջ մտնելուց հետո կանգնած էր Վիլ-սոնի վրդով «դեմոկրատական» հաշտության կողմը: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի թշնամի: — 10, 13—18, 24, 29—33, 35—42:

Հրատարակչության կողմից	3
Պաշտօնական և պաշտօնական	5
Հոգված (կամ գլուխ) I. Շրջագործ համալսարանի բա- ղաբանության մեջ	5
Հոգված (կամ գլուխ) II. Կառավար և Տարածքի պաշ- տիպ	10
Հոգված (կամ գլուխ) III. Ֆրանսական սոցիալիստների և սինդիկալիստների պաշտօնակազմ	18
Հոգված (կամ գլուխ) IV. Յիմերիպուրը համաբախների վրա Շրջագործ համալսարանի բաղաբանության մեջ	24
Անվանացանկ	31
	43

Նմբագիր Բ. Ն. Դավթյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբագրիչ Վ. Զիդեյան
Կոնտրոլ սրբագրիչ Յե. Տեր-Մինասյան

Դրավիտի լիազոր Ա Ն. 1087, հրատ. 774
Պատվեր Ա Տ, տիրաժ 6000
Հանձնվել է արտադրության 7/1 1940 թ.
Ստորագրված է տպագրելու 26/1 1940 թ.
Դինը 50 կ.

Բաղաբանական դրականության պետական հրատարակչության
ապարան, Յերևան, Ալլահվերդյան Ա 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0174886

9476 50 4.

В. И. ЛЕНИН

ПАЦИФИЗМ БУРЖУАЗНЫЙ И
ПАЦИФИЗМ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ

Государственное издательство политической литературы
Ереван ● 1940